

Philologia
Grammaticae Latinae

Libellus. Absolutissimus de arte
orationis partium constructione
libellus, emendatus per Doct.
Erasmum Rotterodamum.

Cra. in off. Hieron. Schaeff
1554.

Biblioteka Jagiellońska.

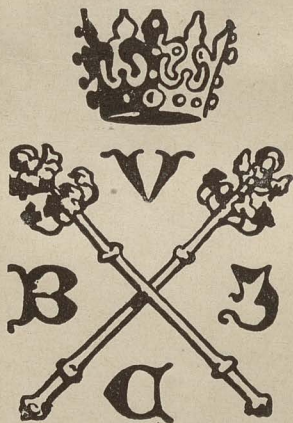

X. a. 7.

PHILOLOGIA.

IV.

x.a. 7.

231

CIMELIA

ABSOLVTIS

SIMVS DE OCTO ORATIO

nis partium constructione libellus, emenda

~~per~~ per Desiderium Erasmus

Roterodamum.

IN ERASMI SYNTAXEOS LIBEL

lum uerè aureum Henrici Primæi apud Monaste

rienses gymnasiarchæ scholia abso

lutissima.

IOANNIS GLANDORPII IN PRI

mæi laudem epigramma.

Vestphalo quis nam rogo nescit orbe

Nomen Henrici celebremq; famam

Primæi tanto schola qui libenter

Præside gaudet.

Candidus, doctus, lepidusq; totus,

Nil magis optat nihil æque curat

Quàm sua cunctos opera iuuare, idq;

Omnibus heris.

Hieronymus in prologo Regum:

Multi in eo se doctos arbitrantur, si alijs
detrahant.

BIBLIOTH. UNIV.

JACOBUS

HENRICVS PRIMAEVS MARTINIA-
ne scholæ gymnasiarcha apud Monasterienses, Pontificij
ac Cæsarij iuris doctori iureconsultorū consultissimo atq;
aduocato totius Vestphaliæ expertissimo, ciuitatisq; Bre-
mensis oratori clarissimo Ioanni de Vuick S. P. D.

HAEC in Erasmi syntaxim scholia, excellētissime le-
gū diuinarū humanarūq; interpretes, tibi dicata vo-
lo, ut mei erga te sint amoris qualecūq; pignus, quādo in
amore nō reddere mutuū turpissimū puto, uerū cū tu re
me iuuare soleas, cui ego par reponere nequeo, saltē ex
eo qd' possum meū erga te animū cognosces. Prodit autē
in lucē haec mea in Erasmi iā 45. locis aucta, mutata atq;
emēdata exclaratio tua auctoritate atq; nomine, qua il-
lis opitulari studeo, quī adeo ieiunē & frigide hūc antea
enodant, ut uel ipsos dispuderet adolescētulos, quorū ro-
gatu etiā uelim nolim in publicū emittere cōpellor, quō
si in diuersum hic meus labor abeat, tamen mihi gratias
spero habebūt, qd' eis pdesse & uolui & studui summa
qua potui diligētia. Vale dulce decus & præsidiū meum

HENRICVS PRIMAEVS Lectori S. D.

HOC laboris à me acceptū est optime lector, tibi ut
lōge inquisitionis labor abesset, cupido tamē cūcta
cōplectēdi mihi nō incesit, ut & tuæ diligentiae aliqua re
linquere: qd' si nihil tibi cōmendauero hac mea intentā ac
diligenti diligentia, exosculaberis tamen spero hūc animū
qui tibi prodesse studuit. Ceterū amice lector tibi falsam
scientiae persuasionē induere, & te suffenū agere quod tū
temerarij tum stulti est noli, meliora si quae habes, candi-
dus nobis ea impertias precamur, & his utere nobiscum

Vale.

Erasmus

ERASMVS

ROTTERODAMVS CAN

DIDIS LECTORIBVS S. D.

PSA re comperio uerum esse quod olim
Græcorum prouerbio dictum est, *εὐνοί
ακίτος οὐδ' ἐπ' ἐχτράς διαφερεί*: Video
passim exoriri mei nominis, & quàm ipse
uelim studiosiores, qui libros mihi afferunt,
quos aut non scripsi, aut certe non in hoc

Vide a
gi. in tē
stina b
uolent
nihil à
multat
differt.

scripsi ut ederentur. Vetus hic mos studiosorum hominū
ut oēs animi affectus, chartis seu fidis (ut ait Flaccus 2.
sermonū satyra 1.) sodalibus committant. Neq; protinus
euulgari uelimus; quid cū aminiculo cōgerone, uel sto-
machamur uel nugamur. Acciderunt epigramata, à me
quidē scripta (non inficior) sed non in hoc scripta. Ea
(sicut conijctio) famulus suffuratus, typographis uendit.
Alius quispiā ex pauculis paginis ijsq; deprauatissimē
scriptis, uelut ex opere edito, dictu mirū, q̄ multa citet
& incultet de ratioe cōscribendarū epistolarū. Et ut de
ceteris minutioribus sileā, nup hūc *ἄγι οὐνταξιο* libe-
lū mihi ueluti postliminio uindicarunt, primitus nullius
editum titulo. Querebat Ioannes Colethus theologus
inter Anglos eximius, nouæ scholæ suæ nouum de con-
structione libellum, qui simul & compendio pueris com-
mendaretur & p̄spicuitate. Eum huius iussu scripserat
Guilelmus Lilius uir utriusq; literaturæ haud uulgariter
pitus, & mirus recte instituēda pubis artifex. Absolutū

ab illo, mihi tradidit, immo obtrusit emendandum. Quid
enim facerem, cum uir ille rogandi finem non faceret,
tam amicus, ut nefas esse ducerem, quicquā negare præ-
canti: tantæ uero autoritatis sic de me meritus, ut suo
iure quiduis imperare posset Erasmo. Quoniam aut̃ sic
emendaram, ut pleraq; mutarim (nam id uidebam esse
facilius) nec Lilius, ut est nimia quadam modestia prædi-
tus, passus est librum suo uulgari nomine: nec ego iudi-
caui mei candoris esse, usurpare mihi, in quo quicquam
esset alienum. Proinde magnopere sum interminatus, cu-
iusuis titulum ascriberent, modo ne meum. Itaq; recu-
sante utroq; libellus ακωυυμoς prodijt, Coleti duntaxat
præfatiuncula comendatus. Quem quidem libellum in
in præsentia nec laudaturus sum, ne cui uidear arrogan-
tior, nec uituperaturus, ne parum candidus habear. Ve-
rum hæc præfari uisum est, ne posthac quisquam ut me-
um amplectatur, quod ipse præfatiuncula mihi non asse-
ro. Plus satis erratorum est in ijs quæ publicantur à no-
bis: ut nemo alius edat quæ uel non scripsimus
uel non emendauimus. Bene uale le-

ctor amice. Basileæ tertio

Calen. Augusti. Anno

1516.

DE CONSTVC. VERBI.

Nominatiuus ante Verbum.

OMne verbum antecedit nominatiuus agentis seu patientis, eiusdem numeri & personæ. Nominatiuus agentis, vt

Ego doleo. Illi rident.

Nominatiuus patientis, vt

Tu gaudes. Nos fallimur.

Omne verbum) Oratio secundum Diomedem est uerborum structura & compositio, cuius structura & compositionis partes sunt octo, de quibus hic ordine agemus.

Nominatiuus agentis) Omnis nominatiuus uel rei erit uel personæ. Et omne uerbum, authoribus Carisio & Palemone, uel agendi uel paciendi significatiuum est. Nominatiuus ergo uel rei uel personæ, si antecesserit uerbum actiue significationis, dicitur agentis, si passiue.

APPENDIX PRIMA. (patientis)

Prima & secunda persona ferre non explent, nisi discretiois orationis aut emphasis causa.

DISCRETIO VT

Nos accusauimus, Vos damnastis.

EMPHASIS, VT

Tu audes ista loqui.

Prima & secunda) vt apud Martialem libro 5.

Insequeris fugio, fugis insequor, hæc mihi mens est.

Velle tuum nolo, Dindime nolle uolo.

Et Angelus Politianus ad amicam: Allicis, expellis, sequeris, fugis es pia, & es trux, me uis, me non uis, me crucias &

DE CONSTRVC. VERBI

cias, & *amas.*

Nisi discretionis) Discretio hic est, quando unius a
ut pluri e multis fit exceptio, quos uel dicti uel facti
reos notamus.

Aut emphasis) Emphasis est, qñ minus dicitur &
plus intelligitur, qd' in pnomibus accidit: nā ut Dona-
tus ait, magna uis & significatio pronomibus inest, ut
in Eglo. 3. Vergilij. Cantando tu illum, in quo tu, ampli-
oris significantie & affectus latentis causa additur.

A P E N D I X S E C V N D A.

ide De=
auteriu
syntaxi

Aliquoties orationis pars nominatiui vice
ponitur, vt, Dolet mihi q' res nō cesserint ti-
bi ex sententia. Itē verbū infinitū, vt, mentis
ri nō est meū, Teren. in Heauton.

Aliquoties) Partē oratiōis hic uocat plures dictio-
nes quę pars sunt latini sermonis, & tractant aliā hāc rē
fusiū, aut enim. Primo, infinitiū cū ablatiū a tergo.
Secundo, infinitiū cū accusatiū a fronte. Tertio, orati-
onem ex nominatiuo & uerbo quod uel ut precedente,
nominatiui locum habere.

Item infinitū) Etia aduerbium ut postea dicitur, &
dictio technice posita, i. quadā arte, ut amo est uerbum.

A P E N D I X T E R T I A.

S Y L E P S I S.

Cum plures nominatiui ad idem uerbum re-
feruntur ad hunc fere modum efferuntur.

Pater & preceptor accersunt te,

Ego & tu sumus in tuto.

Tu & pater estis in periculo,

CVM GENITIVO

Ego cæteriq; cognati periclitamur.

Complures nominatiui) Admonet nos conceptio-
nis, quando unum attribuitur duobus coniunctim, plura
liter, quod si singulariter erit $\nu\tau\omicron\zeta\epsilon\upsilon\gamma\mu\alpha$.

APENDIX QVARTA.

Quæ per se multitudinem significant, aliquã
do numero discrepant, vt, Pars abiere.

Quæ per se) Huius modi sunt nomina collectiua posi-
tiõe singularia intellectu, Plur alia quæ Græce $\omega\epsilon\gamma\gamma\lambda\alpha\pi\tau\iota\kappa\alpha$ uocantur, modo singulare modo plurale uerbum
postulant.

Pars in gramineis exercent membra palæstris, apud Ver-
gilium li. 6. Et Ouidius li. 1. in arte.

Pars laniat crines, pars sine mente sedet.

Etiam distributiua siue diuidua uerbum plurale adsciscūt
ut apud Plautū. Vterq; deluduntur dolis. Et apud Titū
Liuium: suo quisq; tempore aderunt.

EXCEPTIO PRIMA.

Excipies impersonalia, quæ nullum ante se
casum habent. **ACTIVAE VOCIS.**

Tedet, piget, poenitet.

PASSIVAE VOCIS. Viuitur, statur.

Itē tanquā impersonalia, vt lucescit, diescit,
noctescit, vesperascit, diluxit, pluit, ningit,
grandinat, quæ exponunt p verbū fit et est.

Itē hæc, Potest, solet, fit, debet: vt, Fieri pōt
vt fallar, fieri solet, fere fit, male fit, bene fit.

Nam in bene habet, subauditur res.

DE CONSTR V, VERBI

Item tanquam impersonalia) *Lucescit, diescit, merentur dici tanquam impersonalia, id est similia impersonalibus, quod efferantur tantum in tertia persona (licet primā habeant) nullo casu precedente.*

EXCEPTIO SECUNDA.

Verba infinitiui modi pro nominatiuo ac cusiatiuū habent, vt gaudeo patrem recte valere, id est gaudeo q̄ pater recte valeat.

Verba infinitiui modi) Quando infinitiuus apud autores à fronte nominatiuum habet, secundum Priscianum est oratio ecliptica, dicitur enim uerbum cœpit, uel pro præterito imperfecto ponitur quod inceptionē rei significat, & crebre sunt huiusmodi orationes apud Salustium, quia infinitiuus maioris asseuerationis & citationis motus est.

VTRINQVAE NOMINATIVVS

Quædam vtrinq; nominandi casum asciscūt vt, Est, videtur, habetur, vocatur.

Deus est summum bonum.

Hic numinus videtur adulterinus.

Aristoteles habetur doctissimus.

Perpusilli vocantur inani.

Quædam vtrinq;) Verba reciproca ferme à tergo cum nominatiuo construuntur qui erit eiusdem rei cum nominatiuo precedente ut Perotus ait. Et uerbū semper proximo ac precedenti nō conformabit, ut apud Ouidiū 5. Meta. Omnia pontus erat domus antra fuerunt.

Perpusilli) Hoc Aulus Gelil. li. ro decimonono capite tredecia

CVM GENITIVO

tredecimo, Apollinaris sententiam adserens, edisserit.

Græci uocauerunt breui atq; humili corpore
homines, paululum supra terram extantes.

ET NOMINA GESTVS

Studes, pnus, dormis supinus, incedis rectus.

INFINITVM VARIANS

Infinitum quoq; vtrinq; nominatiuū habet
bet accedentibus verbis optandi, vt sunt

Opto, cupio, desidero, uolo, malo, studeo, &c.

Petrus studet videri diues.

Malim esse diues quam haberi.

At quoties actus antecessit, & sequatur
necesse est, vt, Malim me diuitem esse quā
haberi.

Quædam variis modis efferuntur, vt

Non licet Athenis esse probos. Et

Non licet esse probis.

Non vacat esse ægrotum.

Non vacat esse ægroto.

Non vacat esse ægrotus.

Quanquam postremum hoc rarius est.

Sic apud Lucanum nono libro,

Tutumq; putauit iam bonus esse socer.

De hoc Valerius libro 5. caput abscissum Pompei à cor
pore, caput ubi aspexit Cæsar soceri uultū induit &c.

Quædā variis modis) Latine dicitur licet mihi bo
no esse uir o & bonū uirū, sed prior est magis oratoria,

DE CONSTRVC. VERBI

ut apud Augustinū Dathū cap. 153. At apud Laurē. lib. 3. cap. 23. inuenies, ubi proprius iungimus nominatiuum cum infinitiuis q̄ accusatiuum, & quibusdam uerbis nominatiuus iungi non potest.

GENITIVVS POST VERBUM.

ORDO I.

SVM genitiuum postulat, quoties significat possessionē, vt, Hęc vestis est patris.

AUT ad aliquid pertinere, vt

Regum est tueri leges.

Prudentis est multa dissimulare.

Ferē infinitiua sequuntur gtōs qui personā significant.

Non est nostrę factionis.

Non est mearum virium.

Non est huius loci atq; temporis.

AUT ad aliquid pertinere. Sum etiā significat inesse uel attinere ratione officij, dignitatis, causę, studiij, personę, loci, tpsis, ut apud Ciceronem, iudicis est in causis uerū sequi, Et apud Aulū Geliū lib. 14. cap. 2. Nequaquam est uel loci huius uel temporis.

APPENDIX.

Item hęc duo impersonalia interest & refert. Primo genitiuum nominū substantiuorū postulant.

Non tam interest regis, q̄ totius reipublicę

Refert omnium animaduerti in malos.

Hos tamen ablatiuos postulant, mea, tua, sua, nostra, uestra.

Minus

Minus **CUM GENITIVO.**

Minus interest mea quam tua;

Nostra nihil refert.

De his ablatiuis quibus additur cuius: Laurentius habet II
bro tertio capite secundo.

Secundo genitiuum pronominum.

Quibus interdum adiunguntur & hi genitiui, Vnius, ipsius, solius.

Nota tua vnus refert, sed nra omniu.

Tua ipsius refert.

Tua solius interest.

Tertio genitiuum participiorum.

Et genitiui participiorum.

Mea refert de vita periclitantis.

Tua nihil interest in portu nauigantis

APPENDIX.

Quarto, genitiui nominum adiectiuorum quantitatis.

Adduntur & hi genitiui, tanti, quanti, quantum, tantum, tantidem. Nam caetera huiusmodi adduntur per aduerbium.

Magni tua refert.

Minus mea refert q̃ tua.

Magnopere refert.

Nihil interest.

Plurimum defert.

AESTIMANDI.

ORDO II.

Verba aestimandi genitiuis gaudent, vt

Parus

DE CONSTRV. VERBI

Parui ducitur probitas.

Plurimi fit pecunia,

Tanti eris aliis, quanti tibi fueris.

Maximi penditur nobilitas.

Nihili vel pro nihilo habentur literæ.

Nihili vel pro nihilo penditur.

Nauci, flocci, pili, huius non facio.

Affis non facio.

Teruntii non facio.

Singulare est illud: Aequi boni consulo, id est in bonam accipio partem.

Æstimandi formulam in Erasmi colloquijs uide.

Verba æstimandi) Pili, flocci, huius te non facio, contemptum significat. Teruntij nomen aliquoties est apud Ciceronē, et apparet esse genus minutissimi numismatis. Varro à tribus uicijs dictum putat, de hoc apud Budæum in libro de Asse plura habetur. Singularis est hæc constructio, Aequi boniq; cōsulas, i. æquū et bonū iudices, ut Hadrianus Cardinalis in lib. de Latino sermōe exponit, et nō cōstruitur cōsulo cū alijs genitiuis, licet ij cū uerbo facio etiā construuntur, ut æqui boniq; facio qd polliceris, quo uti uonsueuimus qñ benignitate uerborū prosequimur pollicitatores, apud Apuleiū de asino, etiā apud Terentiū in Heaut. Aequi boniq; facio Chreme, quo in loco significat, non magni pendo.

Consule
Quintili.
lib. I. ca. 10

VENDENDI.

ORDO III.

Vendo, reuēdo, addico, distraho, diuēdo, uendo

CVM GENITIVO

hundo, veneo, præsto, æstimo, indico, inscribo. Liceor, licitor, licere. Loco, cōduco. emo coemo, redimo, mercor, cōmercōr, constat, valet. Hæc verba hos duntaxat genitiuos exigūt, tantī, quātī, tātīdē, quātīuis, quātīlis bet, quātīcūq; pluris & minoris, Si nō addā tur substantīua. Nā cætera p̄ciī vocabula v̄l in ablatīuo, vel p̄ aduerbiū apponuntur, vt

Minoris reuendes quam emeris.

Pluris conducis quam emi poterat.

Quanticūq; locabis præstiterat vēdidisse

Hodie boues pluris licebant q̄ homines.

Miror tantas ædes tam paruo inscriptas

Paulo, magno, nimio, plurimo, vili, duplo dimidio reuendes.

Asse emi. Tantidem tibi sum traditurus.

Terūtio seu viciosa nuce non emerim.

Nihilo constat.

Percare locauit equum.

Equos carius quàm coquos emebant. Gelius lib. xi. ca. 2.

Carius emitur oleum q̄ vinum.

Carissime cōstat quod p̄cibus emptū est.

Gratis locat ædes. At magno pascit.

Horum uerborum significationes habes in Erasmi colloquijs, ubi hanc orationē docet uariari, magno mihi cōstat Si nō addantur) Reperiuntur tamen addito uerbo

substantiuo

DE CONSTRVC. VERBI

Substantiuo esse cum substantiuus in genitiuo. Apud Terentium in Andria: Videtur esse quātumuis precij. Itē in Etyra: Meam herus operam deputat esse parui precij. Plautus in Epid. Fateor me esse minimi precij. Idē, Mortuus est pluris precij quā ego.

T. runtio seu uitiosa nuce non emerim uel emam, significat ne minimi mihi uelim parere. Sic Plautus, Viciosa nuce uitam tuam non emam. Equos carius q̄ coquos emebant. Plinius lib. 9. in Romanorum perditā luxuriam Coquos carius hodie emunt quā equos. Et in huiusmodi loquutionibus ait curiosus ille Curius Lancilotus: Carius esse positū p̄ carioris. In his uero orationibus, minori uendens, pluris cōducis, nō expones, minoris uel pluris precij, sed pluris, id est pluri precio, & minoris, id est minori summa. Laurentiū lib. 3. cap. x. de liceor & licitor habet. Laurentius lib. 5. ca. 20.

APPENDIX

Lōdinum Quin & quibus licet verbis precij nōmē aduerbiū apponitur ad hanc formam.

regia ciuitas in Anglia ad Tamasim fluiuium sita, à Lud. edificata.

Magno pransi sumus, pluris cōnatum

Non minoris docet, quam talento.

Hic magno etiam tacet.

Nimio, minimo, paulo uiuitur Lōdin

Care bibit.

Sed carius cacat Bassus.

Nec saluat gratis.

In col. oquijs ubi agit de formula estimādi uide Eras

Apud Plinium de Pamphilo pictore, & apud Gellium

Socr

CVM GENITIVO

Socrates, & apud Pliniū de Eupōpo Macedonio pictore
 Quin & quibussibet) Qualibet uerba uocat quæ
 sua natura non significant emptionē aut aliquid simile, il-
 lud exemplū hic magno tacet, ad Demostenem referri po-
 test, qui ut Plutarchus ait sex milibus numinū unius diei
 reticentiam uendidit, uel secundum Aulū Gellū aureo a-
 ccepto calice ab Harpalo cum uiginti talentis. De Basso
 habemus apud Martialem libro primo.

Ventris onus misero nec te pudet excipis auro.

Basse bibis uitro charius erga cacas. Nec salutat gra-
 tis. Moris erat apud Romanos, ut qui uenissent mane ad
 diuites salutatum, acciperent, sicut de sportula habemus
 apud Iuue. ACCVSANDI.

ORDO IIII,

Verba accusandi, dānādi, absolueḡdi, & cōsi-
 milia, genitiuū adisciscūt, q̄ crime significet vt
 Exēpla habes in colloquijs ubi edocet accusandi formulā
 Accersitus est capitis.

Id est accusatus de re quæ mereatur suppliciū capitis.

Detulit fratrem lælæ maiestatis.

De his criminibus lege Iustiniani ff. nouum de priuatis
 delictis, & publicis iudijs.

Postulatus est repetēdarū, siue de repetūdis

Accusauit malæ gestæ rei, malæ obitæ lega-

Egit cum nouerca iniuriarum. (tionis.

Condemnatus est peculatus,

Pecu-

Lege ult.
 cap. Val-
 le lib. i.

DE CONSTRV. VERBI

Peculatus est furtum rerum ad ipsam rem publicā vel
ad prouentus principis spectantium.

Reum egit parricidii.

Damnauit incestus.

Hic furti se alligat.

Actus quanti Scena
Actus in Scena
Terentius in Eunucho.

Hic furti se alligat, hoc est uerbis suis ostendit se furē
esse, prouerbialiter si sumatur, in alium sensum trahi po
test, uide Virgilium Polydorum.

Criminatus est adulterii, cū plagii tenereē.

Plagium dicitur crimen illius qui alterius mancipium
furto subducit.

Arguit te mendacii, Reuicit periurii.

Inculat negligentia.

Appellatus est veneficii.

Insimulas herum auaricia. Teren. in. Phor.

Sugillas parsimoniam.

Notas libidinis. seu de libidine.

Infamas inscitia. Traducis luxuria.

Suspectum habes perfidia.

De differentia ambitus & ambitionis ita habet Pylades

Grammaticus, ambitus actu, ambitioq; animi studiū dice

tur honoris. Etia Laurentius lib. 4. cap. 19.

Taxas ambitionis. Calumniaris maleficii.

Admonuit me errati. Commouit promissi.

Commonefecit te debiti.

proam
modus
cent et singularem
et inchoat
SINGVLARE EST.

Exposu

ambrosius in libro de
honori et alimnis
sancti nil gloria imolatur
ita potius

agobal m
Atheniensis

CVM GENITIVO

Expostulauit mecum de non missis ad se literis

apostoli requirit

APPENDIX

Si non fuerit proprium criminis nomen, appo-
nitur ablatiuus addita fere prepositione. Vt
trunc ambitus accusas an sacrilegii, an utroque,
siue de utroque. De plurimis simul accusaris.

Si non fuerit) Istud Laurentius edocet lib. 3. cap. 32.
ubi etiam rationem reddit cur eidem uerbo demus uari-
os casus praesertim sub coniunctionibus quae eosdem con-
iungere casus debent.

Miseret &c.

ORDO V

πρὸς τὸν κριτή

Miseret, miserescit me tui.

Miseret, miserescit) Haec impersonalia a fronte ha-
bent accusatiuum personae patientis, a tergo infinitum uel
genitiuum rei aut personae agentis.

Piget te laboris, Multos vitae tedet.

Non te vanitatis pudet.

Id est mendacis alterum fallere. Terentius in Phor.

Nostri nosmet poenitet.

Id est omnia nostra nobis parua uidentur. Idem in phor.

Nec genitiuum habet sine accusatiuo, nisi dica-
mus: Pudendum est consilii. Misertum est virginis

Perte nsum est coniugii.

Nec genitiuum habent) Genitiuum nunquam ha-
bent sine accusatiuo nisi per praeterita ueterum more lo-
quantur.

APPENDIX.

B

Sed

DE CONSTRV, VERBI

Sed impersonalibus loco genitiui potest ad-
di verbum infinitum.

Verbu
Tedet te vitæ. Tedet me viuere.

le conueni
ind. 5. 1
pos. 1. 1
1. 1. 1
Piget militiæ. Piget militare.

Sed impersonalibus) Prædictis uerbis supponitur
infinitiuus pro nomine actionem uerbi significante, ut apud
Vergilium in Buccolicis.

Nec te poeniteat calamo triuisse labellum.

Id est tritionis labelli fistula.

VARIANTIA QVAEDAM.

ORDO VI.

Hæc variam habent constructionem.

Misereor tui vel tibi.

Memini tui vel de te, id est mentionē feci,

Memini p recordor plerūq; actō iūgitur

Obluiscor, recordor, reminiscor, recolo
tui vel te.

Venit in mentē eius diei, id est recordor.

Vel, venit in mentem ille dies.

Potitus est rerum, id est vicit.

Et potius est amica, id est assecutus est.

Eget tui vel te.

Indiget auxiliī vel auxilio.

Hæc variam) Huc conuerte omnia uerba quæ uel
genitiuum uel alium illius loco regunt casum, quorum
magnum desumes aceruum und cum exemplis clarissi-
morum auctorū, ex Antonij Mannij Mancinelli thesauro

Misere

Cicero i

Tuscu. p.
tris pesti
bus mise

repe.

12

*Pare en l'ordre
de la page
le titre de la
page et le
nombre de la
page*

DE CONSTRVC. VERBI

nominis, significantē locū in quo sit actio.

Donatus, Proprium quod unius est.

Vixit Romæ, Studuit Oxoniæ, Nauis ē Lō
dini. Pro p̄priis vsurpant hæc appellatiua.

Donatus, Appellatiuū quod multorū est.

Humi, domi, militiæ, belli.

ocet hoc

Iacet humi,

allali. 3

Domi belliq; simul viximus.

p. 15,

Domi meæ, nostræ, tuæ, vestræ, alienæ.

Nec alia admittit adiectiua: Nam domi
paternæ nō recte dicitur, sed in domo pater
na. Ruri in datiuo, siue rure in ablatiuo iis
dem verbis adiungitur.

Ruri educatus est.

EXCEPTIO. a Ordine Septimo

Si tamen fuerint pluralis duntaxat numeri,
aut tertiæ declinatiōis, in ablatiuo ponūt, vt

Nupsit Athenis.

Militauit Chartagine.

prosa scri

bētibus da

tius usur

atur. Vt

Seruius do

et, cui et

estus,

quæ admo

Si tamen fuerint) Ego magis credo ea nomina po
ni in datiuo autoritate Plauti adductus, qui ait in prolo
go Cas. Ego hæc fieri scio in Græcia & Chartagini. Idem
Sineq; hic sum neq; Acheronti, ubi sume Nomina maiorū
locorum sunt quæ regna ducatus, comitatus, dioceses, p
uincias, nationes, populos significant. Nomina minorum
locorum quæ oppida, arces, pagos vel uicos paganos si
gnificant.

CUM DATIVO.

Infrequens est his addere præpositionem.

Cum essem in Mediolano.

Frequens usus gaudet breuitate & eò demit præpositio-
nem Aldus.

Quæ semper additur nominibus locorū ma-
iorum & appellatiuis.

Cum essem in Italia.

Cum agerem in suburbano.

DATIVVM POST VERBVM.

ORDO I.

Quoduis verbum acquisitiue positū exi-
git datiuum, vt

Datiuus hic est casus communis.

Cicero epistolarum libro septimo.

Non omnibus dormio.

Terentius in Andria.

Huic habeo, non tibi. Ne erres.

Plautus in Epidico.

Mihi istic nec feritur nec metitur.

Terentius in Adelphis.

Mihi peccat si quid peccat.

Omnibus sapit, sibi non sapit.

Quoduis verbum) verbum acquisitiue positū di-
citur, quod ex constructione non natura significationis,
commodum aut incommodum importat. Non omnibus
dormio, significat non omnibus inservio aut morem ge-
ro, Merula translatus uult a maritis, qui uxores suas
questus gratia prostituunt, somnum adsimulantes, ut

DE CONSTR. VERBI

adultero concedant, de quo Iuuenalis: Doctus ad calicē
uigilanti stertere naso, Mihiistic &c. Significat ex ea re
nec commodi quicquam nec incommodi esse potest, uel
ista res mihi ad me pertinet, ut quæ neq; meo fiat pericu
lo, neq; emolumento. Si quid peccat &c. Simile apud Ci
ceronem in epistolis. Si quid offenderit sibi totum nihil ti
bi offenderit.

ACQUISITIVA.

ORDO II.

Præcipue tamen huius ordinis sunt, quæ cō
modū aut incommodum significant.

Do mutuo seu mutuū, Do commodato.

Mutuo fœneri,

Largior, confero tibi, & confero in te.

Præstare pro dare & pro exhibere, vt

Præstare fidem, præstare pacta.

Dono tibi munus, & dono te hoc munere.

De dono uide Laurentium libro tertio capi. 43.

Impartiam tibi fortunas meas, & impartis
am te fortunis meis.

Hic fortunas pro bonis posuit fortuitis.

De impartior Laurentius lib. 5. capite 33.

Asperlit tibi labem, & asperlit te labe.

Instrauit equo penulam, & instrauit equum
penula.

Debet tibi vitam.

Debet animam uel uitam qui omnes facultates suas de
bet ex demq; seipsum, hoc est, qui non modo res sed se
ipsum

utrumque

CUM DATIVO.

psum in potestatem creditoris tradere cogitur.

Suam eruditionem tibi acceptam fert.

Fero siue refero acceptum, habet Lauren. lib. 5. ca. 100.

Satisfacio, soluo, rescribo, renumero, ntimeo

ro, pro soluo.

Satisfacio soluo) Exempla horū inuenies apud E= unus d

rasmū in copia ubi ait de formula referendi beneficium. sermon

Remetior, pendo, rependo, refero, repo= latino

no, pro reddo.

Respondeo pro satisfacio. Nunquam tuis

meritis est responsurus.

Commodo pro prosum. Incommodo pro

noceo. Non potest mihi nec commodare nec

incommodare.

Opitulor, prosum, auxilior, supposito p

subministro, suggero.

Succurro, subuenio, adminiculor, patro

cinor, suffragor, adiungo, faueo.

Bene volo, bene cupio.

Medeor tibi, & medebor tuo dolori.

Medicor te vel tibi.

Corducit, confert tibi, id est, vtile est.

Conducit huic rei, siue conducit ad hanc

rem.

Consulo tibi, do consilium. Consule rebus

tuis, id est, prospice. Consulis me, id est, cons

silium a me petis.

B A

Sibi

Verum
cum dicitur
conferre
significat
consilium
a me petis

*quod spiritus lib. prima ad Apud milites cum ei comit
qua ipse alij solent*

DE CONSTR VC. VERBI

Sibi cauit. *verbi cuius & promissio* (loco.

Sibi cauit) Apud Teren. in Eunucho, Ipsi sibi cauit in
Metuo, timeo, formido tibi, id est, sum so
licitus pro te.

De timco. metuo, formido, uide Lauren. lib. 3. cap. 45.

Metuo te, id est, timeo ne mihi noceas, co
iungitur vterq; calus, Omnia tibi timeo que
solent pulillis accidere.

L. IMPERANDI ET NVNCIANDI

ORDO III.

Ad hac quæ imperandi & nunciandi si
gnificationem habent.

Iubeo te abire. Iubeo tibi vt abeas.

Iubeo, præcipio.

Impero, præcipio.

Præcor vt, Iudicibus præire conatur.

De his uerbis lege Laurent. li. 5. cap. sexagesimo octauo

Præire est uiam & uelut formam iudicandi dictare. Ge
lius libro 14. ca. secundo. De omni officio iudicis præire
me tibi uis.

Præscribere leges victis,

Dicta mihi iusiurandum.

Dictare iusiurandum est uerbis conceptis iuramenti for
mam præscribere.

Edico tibi milles.

Terentius in Eunucho.

Impero, mando, commito.

Delegauit mihi suam vicem.

In dixit

CVM DATIVO

Indixit mihi bellum.

Designa, constitue, præstítue, cōdicis
to, præfige mihi diem ac locum.

Horum exempla habes apud Erasmum in colloquijs, ubi
agit de formula inuitandi ad conuiuium.

Moderat̃ animo, iræ, & moderat̃ principē.

Tempero tibi & te, id est rego.

Eleganter dicimus, temperare uinum adhibita aqua, tē-
perare iram animo tranquillo, tēperare ferrū ictibus et
flāmis, tempore uero calamū est tenere modū in scribēdo

N VNCIANDI.

Dico tibi, scribo tibi, & ad te.

Loquor, recenseo, narro, expōno, expla-
no, explico, aperio, indico, demōstro, cōmō

Referro, id est narro.

(stro.

Retulit ad senatū, i. proposuit in senatu.

Lege Laurentium libro quinto capi. centesimo.

OBSEQVII ET REPUGNANTIAE.

ORDO III.

Quæ ad obsequiū suæ repugnantia ptineat.

Morigeror, morem gero.

Obsequor, obsecundo, obseruio.

Seruire tpi. Inseruit suis commodis.

Seruire tempori est se accommodare rebus præsentibus
qd' Cicero dixit seruire scenæ, de quo Phocylides. Tem-
poribus semper cautus seruire memento.

Suble uiuo, supparasitor, ancillor, assentor, a

duilor,

Obtine
Tueris in Africa
et de obtine re:
subor ymer.

CVM DATIVO

lio.

Præ
lib.

ille

12æ

sa.

la

६८

79-2

3,

A.

24

Cor Aristoteli est fons

Gengen niderlantz Sachse niderw. off. unwer. apptur. quia ubi
 verissimam fuisse contractu nullo diffinitio approbatur. et
 sic dicitur nunc et postea niteri ex hinc. Vice Placit
 lib. II. ca. 45

*Interpretatio supponens
exemplum*

*Coram
et vinctus
hinc mo*

DE CONSTR. VERBI

uite, gallus deplumatus est Platoni homo, quia definiebat hominē esse animal mortale bipes implume.

RELATIVA PER COMPOSITIONEM.

Huiusmodi ferme sunt composita cū his præpositionibus: Præ, ad, con, sub, ante, post ob, an & inter.

P R A E,

Cicero contra Salustium.

*e. præ-
cate =
s humo
cupis.*

Ego meis præluxi maioribus,
Præpollet omnibus.
Prænitet, præminet,
Præstat omnibus, siue omnes.
Præcellit omnibus, vel omnes.
Præbabit mihi, præripuit illi.
Præco ꝑ vinco, præcedo, præcurro.
uertor, præuenio, accusatiuum exigunt.

A D.

*ouerbi-
quo mo
mur ab
nendū à
bus dijs
cris, Gal
s enim
ensi sa-
r est,
per ho-*

Albo gallo ñe manum admoliaris.
Accubuit, assedit mihi.
Adiacet Aegypto.
Aduolutus est genibus.
Affulsit mihi spes.
Arrisit matri.
Acclamabant dicenti.
Appresit pictori codicem.
Adegit gladium pectori.

Affigo

CUM DATIVO

Affigo, adhareo, adhærescit, adlubescit. rarum

Apud Plautum est in Milite. & apud Apulcium de Asino stoses.
li. 7. Basiare uolenti p malis suauiolis adlubescbat.

Conuixit nobis.

Commigrauit huic uicinîæ.

Terentius in Andria, & Donatus dicit, datium poni ad-
uerbialiter, alij datium pro accusatiuo esse positum, ut
sit huius uicinîæ, pro in hac uiciniam.

Commori tibi cupio, siue tecum.

Colludo tibi, vel tecum.

S V B.

Subiacent fortunæ, succedo, subiicio, sub-
est, subolet patri.

In Phormione Terentius,

A N T E.

Antestat, antepoño, antefero te oîbus.

Antecedit, anteuertit, antecellit omni-
bus vel omnes.

Anteeo te, non tibi.

Est tamen apud Plautum in Amphytrione, uirtus omni-
bus rebus anteit profecto. Et Cicero tertio de natura de-
orum: Homines bestiis antecunt.

P O S T.

Posthabeo, postpoño famam pecuniæ.

O B.

Obgannit nobis, occinit, obturbar.

Oppono, obiicio, oppedo, obmurmuro.

Oppedes

DE CONSTRVC. VERBI

risto= Oppedere prouerbialiter p reclamare & cātemnere po
da.i. Plu nitur, sic apud Aristophanē: Paupertati oppedere tristi
ti THS dicitur qui adeo diues effectus, uti paupertatē possit ne
egias Indormis faccis. *Soc in Domini* (gligere) *dole*

ca Ta Indormis faccis apud Hora. est satyra 1. ad auarum
ed sep. Et apud Ciceronem in Philippicis est: Indormire cause.

Hor in ep. Inuigilas chartis. *Soc in Domini* *Ad*

in m. p. Immoraris, immoreris, insudas studiis. *Soc in Domini* *gēd*

in m. p. Infides saxo, Illud tibi vel te, Inulto. *V*

di Inniteris arundini. *est i*

Uta m. p. Inniteris arundini, prouerbiū in eum qui spem figit in a
lac p. m. liquo, qui non solum non potest esse presidio, uerum et
hor in ep. am noceat destruccio. *proverbiū ē qu*

hor in ep. Nititur quoq; simplex. Nititur suis viribus. *loqu*

hor in ep. Imminet capiti. *Uta m. p.* *constru*

hor in ep. Impendit omnibus periculum. *constru*

hor in ep. Incessit mihi cupiditas. *constru*

hor in ep. De uerbo inest & incesit lege Lauren. lib. 3. capite 45.

hor in ep. Inest illi vel in illo. *Uta m. p.*

hor in ep. Incedit mihi lis cum nebulone.

hor in ep. I N T E R.

hor in ep. Intermiscet vera falsis, interserit, interiicit.

hor in ep. Interfuit conuiuiū, interuenit colloquio.

hor in ep. C O N T I N E N T I A E.

hor in ep. Contingit mihi, accidit, euenit, vsuuenit, ob

hor in ep. tigit, cessit, successit, obuenit, vertit, cecidit.

hor in ep. C O N F I D E N D I.

hor in ep. Fido

CVM DATIVO.

Fido, confido, credo, fidem habeo, fidem
facio, fidem do, polliceor, spondeo, nubo.

Item hæc, liquet, vacat, placet, displicet,
lolet, licet, succenseo, indignor, minor.

DATIVI ADVERBIALES.

APPENDIX

Adduntur & hi dativi adverbiales: T pi sur Despaut
gēdum, Vesperī venit, Luci occidit hominē. rius ad

Verbis aliquoties dativus festiuitatis, id uerbia i
est iucunditatis gratia adiungitur. ra dicit

Suo tibi hunc iugulo gladio. non dōs.

Terentius in Adelphis: Et dicitur in eū qui suis uerbis re adponunt
iungitur, gaudebant ueteres & iucundum putabant sic tū tamē
loqui, ut dativus sibi su peresset. allis adie-

EST CVM DATIVO.

Est pro habeo, Est mihi pater, non est tibi
quod agas.

Et intercedit mihi cū illo familiaritas.

De uerbo intercedit uide Laurentium lib. 3. capi. 73.

Nonnunquam geminos habet datiuos.

Non sit tibi curæ. Item hæc.

Terentius in Adelphis. An id tibi studio habet

Terentius in Adelphis. Hoc tū tibi laudi ducis. Pulchra

Speras tibi laudi fore, qd mihi vitio vertis? de datiuo

Dedit mihi vestem pignori, dono, mutuo. secundo &

Dedit mihi pecuniam foenori. pud Lin-

ACCUSATIVVS POST VERBUM.

Ordo

DE CONSTVC. VERBI.

ORDO I.

Verba transitiva cuiuscumq; generis ex-
gunt accusatiuum significantem id quod
patitur, vt

Genus actiui.

Saluto patrem.

Numeras arenam.

Numeras arenam, dicitur his qui in re difficili laborant.

Neutri.

Bibis vinum.

Deponentis.

Loqueris mendacium.

Communis.

Osculatur vxorem.

Tedet, piget, pudet, poenitet, miseret me tui.

Decet te, Non decet senem.

Decet virginem impudentia.

Antiqui dicebant, & decet tibi.

Apud Terentium & Plautum exempla habes.

DVO ACCVSATIVI.

Sunt, quæ genitiuum admittunt accusatiuum.

VERBA DOCENDI.

Docuit me literas.

Dedoceo te istos mores.

Poposcit mutuum, id est rem mutuam.

Rogat, orat, flagitat, exorat te veniam.

Rogandi, De quibus vide Laurentij lib. 5. capite 58.

Postulo

C V M A C C V S A T I V O

Postulo, oro, posco, flagitto, Peto abs te hãc rem, frequentius q̃ te, sine præpositione.

Exuo, induo, vestio, calceo, cingo, polsteriorẽ, hoc est accusatiuũ rei, sæpius inuitant in ablatiuũ. *Induendi & exuendi.*

Exiit se chlamydem siue chlamyde.

Accinxit se gladio, i. gladiũ lateri accõmo-

Accusatiuus rei & personæ (dauit.

Quædam vtriuus admittũt rei seu psonæ.

Vicit te, &, vicit litem.

Excusat se, &, excusat valetudinem.

Id est, ægritudinem in excusationem adducit.

Accusat te, accusat tuam negligentiam.

M O T V S A D L O C V M.

C O R D O I I.

Quæ significant motum ad locum aliquem, accusatiuum postulant nominis proprii, cis tra præpositionem.

Eo Romam. Rediit Athenas.

Nauigauit Carthaginem. Item hæc

Confero me domum. Recipio me rus.

Nam appellatiuus sitie maiorum locorũ voc cabulis fere præpositio additur.

Profectus est in Hispaniam.

Reuersus est in prouinciam.

Abiit in forum.

C

Spaci

*Exemplum de no
mine appellati
no loci. mmo
ri.*

DE CONSTVC. VERBI.

SPACIVM TEMPORIS.

visum qd in no costruatur ORDO III. *Sunt sunt frampton*

Quibusslibet verbis apponitur accusatiuus significans spacium temporis. *Id vult libro*

construatur Hic accusatiuus casus est communis *par vult to*

Potauit totam noctem. *pro vult pro qui*

Hic totum disedi diem. *In Ecya Terentius.*

Viginti annos natus est. *q' n' gaudi*

Iam seculum te operimur.

Hyperbole est & significat te expectauimus per longum tempus. *hinc longi ordinis*

Et hoc APPENDIX. *significans spacium temporis*

significans Quauquam hic aliquoties in ablatiuu uertit

significans Commotatus est apud nos tribus horis, seu

significans tres horas. *23 vult q' d' gaudi*

significans APPENDIX. *par vult d' gaudi*

significans At quoties non spaciu sed species temporis

significans significatur, ablatiuus tantu adponitur.

significans Nocte vigilas. Luce dormis.

significans Aestate domi desides. Hyeme nauigas.

significans Superioribus diebus ad te scripsi. *Modus d' gaudi*

significans Anno proximo te visam. *significans*

Significatur autem species, cum interro

gatio fit per quando, vt

Quando venies? Hora tertia.

Spaciu vero, cu fit interrogatio p quadiu, vt

Quandiu vigilasti? Duas horas.

Spacia

*REGAR quia talis lingua vel quoniam peractum.
proinde in quo res sit agenda Regis qui aliter vult
impone sententiam.*

CVM ACCVSATIVO.

Spacium significat, quando de breuitate aut longie-
dine temporis loquimur, species quando de temporis dif-
ferentia interrogamus. Quintili. lib. 3. cap. 7. Hyemem,
estatem species temporis uocat καίρον.

SPACIUM TEMPORIS.

*ORDO III. Verbum in Passalino
construendum*

Quibusdam & loci spacium, eodem modo
apponitur.

Iam mille passus processerant.

Patet in longum quinquaginta stadia.

Latum culmum.

Latum vnguem. Hinc ne discesseris.

Latum digitum. Vel transuersum.

Abest ab vrbe sesquimiliarium.

Quaerit hic quod nonnunquam vertitur in ablatiuum

Abest a continenti quingentis passuum millibus

Reciprocus accusatiuus. *ORDO V.*

Quodlibet verbum quantumuis intransi-
tiuum admittit accusatiuum nominis signifi-
cantis eundem actum, vt

Cecilius. Vicinis socij et magnam pugnauiamus pugnam

Quam hic vitam viuitis?

Endymionis somnum dormis.

Huius generis sunt illa. Longum nauigauit it.

Terentius in Andria: Hunc scio mea solide

solum gauisurum gaudia.

C 2

accusatiuus

*Paraphrasis
Dante
lingua
vnde
vnde*

DE CONSTRVC. VERBI

Item illa, Resipit, sapit, adustionem.

Olet lucernam, hircum. Olet vnguenta.

Furit in domitū: Dulce sonat: Toruū tuetur.

Quam hic uitam uiuitis? Responderi potest, sponsi uitam uel tibicinis, id est mollem & delicatam uitam. hoc est laute, sed sumptu alieno. Endymionis somnum dormit, qui se immodico somno saginat, aut qui diuturno in otio uersatur, nec ullis se negotijs exercet. Hunc scio &c.

Huiusmodi loquutio apud Terentium frequens est, id gaudeo, hoc fleo, illud lator. Sic etiam apud Senecam in libro de mundi gubernatione, fata nos ducunt, & olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas, & semper post verba cum accusatio constructa subauditur prepositio propter, Laurent.

Item illa &c. Olet lucernam, de re dicitur multo studio
elucubrata, inde dictum quod studiosi ad lucernam uigi-
lantes soleant laborare, si quid acuratus uelint excude-
re. Olet hircum apud Horatium primo sermonum: Pa-
stillos Rufillus olet? Gorgonius hircum, Olet unguenta
de meo.

CVM ACCVSATIVO.

de meo. Terentius in Adelphis, & significat à summo ad
 immum omnia soluuntur à me, translatio sumpta à pale Olet u
 stricis qui ungi solebant antequam in harenam descende- gueta
 rent. Spirat Italiam epistola, significat odorem. It alie exotta
 præsert, quasi in ea nata, ubi primi latine lingue prin
 cipes floruerunt, hoc est, latina est & docta. Apud Hora
 tium epistola 7. de Vlicio: Crepat mera uineta, hoc est,
 loquitur & cum dolore conqueritur q. uineta nec uuas
 nec uinum ferrent. Viuunt bachanalìa, qui incontinenter
 & uoluptuose uiuunt, more eorum qui festa Bacchi ce-
 lebrant, in quibus sædisima commitebantur scelera. Vi-
 uit Cynicum, id est, mordax est uel obscenus, canu, more.

ABLATIVVS POST VERBVM. Ordo 1.

Quoduis verbum admittit ablatiuu si
 gnificantem qualemcumq; instrumen-
 tum, aut modicum actionis.

Hic ablatiuus est casus communis. Exemplu
 instrumenti: Peciit me saxo, Cecidit loris, E
 necas odio, Refellis argumentis, Vincit sapi
 entia, Conciliauit humanitate multos, Con
 cordia parua res crescunt, Discordia maxi
 ma dilabuntur, id est per discordiam, Salus
 stius in Catilinario bello.

Quoduis verbum admittit ablatiuum &c.
 Plantus in Rudente, Enecas odio, in ea oratione auxes
 sis est, & significat: nimis me crucias tua molestia. Cum
 præpositio per appositionem non iungitur rei notanti in

Significantem comitem, et hoc est quod comitatus est
Quoniam non quod, apud nos sit ut quidam
causa non magis in dno sancto percussit non ab eo
non habuit nam ablativus aut oblativus regit aut
verba ablativus **DE CONSTRUC. VERBI** *aut postpositio*

instrumentum sed comite, ut Laur. placet li. 2. cap. 6. Et apud

Ovidi: Prælia cū Parthis cum culta pax sit amica.

Exemplum Modi.

Mira celeritate rem peregit.

Summa eloquentia causam egit.

Hic tamen apponitur aliquoties præpos-
sio, cum.

Summa cum humanitate tractavit hominē.

Nam instrumentis non apponitur, non enim
recte dicitur, *non habet*

Scribit cum calamo.

APPENDIX.

His finitima sunt q ad synecdochen ptinent.

His finitima sunt Synecdoche, est cum id quod par-
tis est, attribuitur toti, *et hic fit mentio de synecdoche*

constructionis, quæ fit quando verbum toti attributum,

ob partem cui convenit, regit partem in ablativo, uel se-

cundum Poetas in accusativo, et pertinet hæc figura ad

animi et corporis qualitatem, ut Laurentius lib. tertio

capite decimo septimo habet.

Aegrotat animo magis q corpore.

Discruciat animo. Candet dentibus.

Rubet capillis, id est secundum animum, cor-

pus, capillos, Poete dicunt per accusativum.

Languet animum. Rubet faciem. Canet cas-

pillos.

Comparativa.

ORDO II.

Quæ

CUM ABLATIVO.

Quæ vim obtinent comparationis, admittit
ablatiuum significantem mensuram.

Multo præstat cauere quam admittere.

Multis infinitis partibus te vincit.

Duplo superat. Nimio excellit, antecedit.

Motus a loco. **ORDO III.**

Quæ significant motum a loco siue per lo-
cum, eadem nomina admittunt in ablatiuo,
quæ in genitiuo apponebantur, cum signifi-
cabatur qui es in loco.

Discessit Londino. Rure reuersus est.

Louanio sum facturus iter.

Apponitur semper præpositio per, appel-
latiuis & regionum nominibus.

Per Italiam eundum est Græciam petenti.

Per forum ibis.

Adduntur & hi ablatiui aduerbiales, hac
illac, istac, vt
Hac eundum est.

Qua pro aliqua parte seu via, vt
Si qua licebit effugere.

Et relatiue:

Qua spectat Aegyptum.

Ablatiuus absolutus.

ORDO III.

Quibuslibet verbis additur ablatiuus abso-
lute sumptus.

DE CONSTRV. VERBI

Hi ablatiui explicari possunt per particulam cum.

Me dormiente tu bibis.

Hoc me viuo non facies.

Hec fiunt te rege, te consule, te pontifice.

Te impulsore feci.

Lilio præceptore tantus hic euasit.

Impulso et reuerbo et Implendi onerandi.

ORDO 5.

Verba implendi, onerandi, & his diuersa.

Satio, saturo, expleo te fabulis.

Ingurgitauit se cibo.

Obruit se vino.

Oneras stomachum cibo.

Leuabo te hoc onere.

Exonerabo te nummis.

Nudauit, exuit, spoliauit me bonis omnibus

Emunxit senes argento. Teren. in Phor.

Verba implendi) Satio ad omnes sensus, saturo ad gustum tantum. Lauren: li. 5. ca. 78. Ingurgito de absu-
mendis multis cibus dicitur, Obruo de multo uino potan-
do. Lauren: li. 5. ca. 55. Cicero in Anto: ut fratrem imite-
tur obruit se multo uino. His uerbis interdum additur præ-
positio, ut impleui nauem de omni genere frumenti apud
Lauren: libro tertio cap: 33.

ORDO VI.

Prosequor, afficio.

Item prosequor & afficio.

Afficio

Aff
Pro
Plu
lac,
Iter
uuln
terfi
am a
lis, c
signi
Lau
carn
tiffin
O R

Be
pe
aut
Op
De
Be
quia
dico

Pa
de
nil
Son

CVM ABLATIVO

Afficit me iniuria, danno, honore.

Prosequor te odio, amore, beneuolentia.

Pluit lapidibus, lacte, sanguine, siue lapides,
lac, sanguinem. *Item uerba ex scriptis ad domum uirum*

Item prosequor & affi.) Dicimus etiam afficio te
uulnere, morte, uituperio, sepultura, id est, uulnere, in-
terficio, uitupero, sepelio te, hæc Aug: Dath: ca: 17. Eti-
am dicimus, prosequor laude, admiratione, memoria, ocu-
lis, charitate, honore, uersibus, cantu, conuiuijs, in quibus
significatur actio declarans alterius affectum in alterum,
Lauren: lib. 5. cap: 32. Pluit terra & terram, carne &
carnem &c. Frequenter apud Liuium inuenies, & po-
tissimum apud Iulium, Obsequentem in libro prodigiorum.
& Plinius libro secundo.

ORDO VII.

Mereor bene siue male.

Bene mereor & male, peius, melius, optime,
pessime, interueniente præpositione alciscunt
auferendi casum.

Optime de literis meritis es.

De me nihil es meritis, neque bene neque male.

Bene mereor & male &c.) Mercor de te est ali-
quid in te confero, si aliquid beneficii, bene mereri de te
dicor, sin offensionis, male mereri, Laur: li: 5. cap. 99.

PASSIVA. ORDO VIII.

Passiuis additur ablatiuus agentis, sed acces-
sente præpositione a vel ab, Rideris ab om-
nibus.

Sordibus ab his, culpatur, laudatur ab illis Hora. C 5

DE CONSTRV, VERBI

Additur aliquando datiuus absq̃ p̃positiōe
Amans omnibus vel ab omnibus.

Antipto=

Accusatiuus patientis vertit̃ in nominatiuū

in uocat

Pater castigauit filium.

Seru. gre

Filius castigatur a patre.

ā cū post

Cæteri casus fere omnes manent in passi-
uius lo= uis qui fuerant actiuorum.

passiuada

Doceris a me grammaticam.

o ablati=

Accusaberis furti.

ni cū pre

Haberis ludibrio.

ositione

Priuaberis magistratu.

ontitur.

Quæ per se passiuæ vocantur, cōstruuntur,
quemadmodum & illa, Venit a domine,

Græci au

Vapulabis a præceptore.

ro w αβη

Quid fiet ab illo.

lixa uo=

Per se passiuæ dicantur, quæ uocantur neutropassiuæ:
hoc est passiuæ significatione, sed uoce neutrali, ut sunt,
uapulo, uenco, fio.

sant.

Vescor & cætera.

ORDO IX.

Vescor carnibus.

Hic victitat lacte.

Vtor homine familiariter.

Inuenitur & vtor hanc rē, & abutor opam.

Termea

In prologo andriæ.

ona utē

Fruor tuo conspectu.

ur.

Et tuo

Et

De

Sicu

peri

or m

D

bus

Fur

De

I

rec

Ha

Est

Ap

Dis

Præ

utē

quo

Qu

inf

lau

Ar

Stu

Na

CVM ABLATIVO.

Et tuo fretus auxilio.

De utor, frugor, & fruor, lege Laurentium li. 5. cap. 5.
Sicut dicimus, defunctus est uita, ita etiam, defunctus est
periculis, & defunctus est morbo, hoc est euasit pericula
& morbum, Perotus.

De potior dictum est, ordine sexto de uerbis regenti-
bus genitiuum.

Fungitur magistratur.

Defunctus est uita.

APPENDIX I.

Præpositio subaudita facit, ut ablatiuus
recte addatur.

Habeo te loco parentis.

Est mihi uice filii, id est in loco, in uice.

Apparuit illi humana facie.

Discessit magistratu.

Præpositio subaudita) Habeo te loco parentis et
uicē filij, id est, ea es apud me charitate qua illi sunt: De
quo lege Lauten: libro 3. capite 88.

Infinita.

APPENDIX II.

Quibusdam familiariter adduntur uerba
infinita, Solet, debet, cœpit, optat, gaudet,
laudari.

Amat uideri diues.

Studet merui.

Nam figurate ponuntur, ut a nullo pendeāt

Ornatus

DE CONSTRUCT. VERBI

Ornatus est. Terentius in Adelphis.

Hæccine fieri flagittia?

Et venari pro uenebatur.

Quibuidam familia.) Verba quæ à Grecis pro ætica à Prisciano uoluntaria dicantur, frequentius cōstruuntur solent cum uerbo infinitiui modi, ut sunt, cupio, uolo, studeo, desidero, opto, &c. Et uenari pro uenebatur, istud frequens est historicis & oratoribus, cum uehementiam & celeritatem indicare uolunt.

Diuerſi casus eidem additi verbo.

APPENDIX III.

Nihil uetat quo minus eidem verbo diuerſi casus apponantur diuerſæ rationis. Ledit mihi uestem hanc pignori, te præſente propria manu. Nam uestem, additur tãquã transitiuo, mihi, tãquã acquisitiuo, pignori, ex eorum est forma, quæ reſoluuntur per ad uel in præpositionem, id est, in pignus, te præſente, ablatiuus est absolutus, manu instrumētalis.

GERUNDIA.

Gerundia omnia eisdem ferme casus admittunt post se, quos habent uerba a quibus deducuntur.

Ad discendum literas.

Ad seruiendum tibi.

Ad fruendum amico.

De gerundijs lege Vallam li. x. cap. 17.

In dili-

CVM ABLATIVO.

participia IN DI.

Gerundia in di, ante se habent hæc nomina,
Gratia, causa, prætextu, occasione, titulo, os-
tium, facultas, licentia, ars, aut simile nomen
substantiuum.

Veni huc causa visendi te.

Non erit copia conueniendi hominem.

Ars dicendi.

Nonnunquam præcedit adiectiuum.

Cupidus visendi te. Gnarus bellandi.

Certus eundi. Imperitus nauigandi.

Peritus medicandi.

Resoluuntur hæc gerundia plerunq; in genitiuos nominum
substantiuorum, ut pitus medicine, impitus nauigationis.

IN DVM.

Gerundiis in dū pponitur ppositio ad vel in.

Ad colloquendum tecum.

Inter cœnandum hoc mihi venit in mentem.

Reperitur & ante damnandum.

Sed nos ante damnationem dicemus, Verum ego legendū
arbitror. Ante domandum: sic apud Vergi: 2: Geor: de
pullis equinis educandis. Ante domandum ingentes tol-
lent animos &c.

Cum significamus necessitatem, sine pposi-
tione vsurpantur, addito substantiuo verbo
Vigilandum est ei, qui cupiat vincere.

IN DO:

Gerundia in do pendet a præpositiōe in vel

Gerundia
talenti ca-
sus est. d. s.
p. i. c. n. a.

DE CONSTRVC. VERBI

s con= vel ab, aut a, siue dictiōe q̄ requirit ablatiuū
 ructio= In consultiando locus est eloquentiæ.
 m. Al= Cuius fundamentum est sapientia, teste Cicerone.
 rā in da In pugnando viribus est opus.
 uū à quo Reuersus a venando siue a venatu.
 atq; uer= Tacendo refellis, id est tacens refellis.
 o ueniat Scribendo discas scribere.
 lterā in Fabricando fabri simus.
 istū uer= Romanus sedendo vincit. M. Varro.
 à quo Non sum soluendo, peculiaris figura est: i. nō sum suffici
 duci= ens soluendo, ut sit ecclipsis participij: uide Lina. lib. 6.
 r, ut u= Reuersus a venando) Secundum Vallam cauendū
 indū nūc est ne gerundijs in do uerba addamus motum de loco si
 ac ueste gnificantia, quare dicendum reuersus à uenatione, Ro
 uā trāsi manus sedendo uincit, Apud Marcum Varronem est de
 iōe acti= re rusticali. 2. Vultis igitur uetus uerbum, Remanus se
 a raro dendo uincit, Et competit in eos qui tranquili atq; ociosi
 abēt, ad tamen quæ uolunt perficiunt, aut qui non uiribus sed ar
 nittūt ta te rem gerunt. Gerundia nomina.
 nen eam Vertuntur gerundia in nomina adiectiua.
 este Pri= Apud oratores est usitatissimum, ut
 ciano & Causa uisendi te, & causa uisendi tui.
 Aldo. Ad discendū literas, & ad discēdas literas.
 Legendo libros doctus euades.
 Et, Legendis libris doctus euades.
 Supina in tum.
 Actiue significant.

Prima supina sequuntur uerbum significans
 motum

motu
 piscan
 quos
 Prim
 cundur
 pina in
 illudiu
 pinum
 Po
 Pugn
 Id est,
 Dorr
 Sup
 sunt,
 Turp
 Supin
 cap. 23
 sto e
 tilianu
 or rat
 nomen
 ricasu
 Pro
 nus D
 uenut
 Mir

GERVNDIORVM

motum ad locum, vt abiit piscatum, id est ad piscandum. Admittunt post se eosdem casus quos verba ipsorum.

Prima supina) Supina secundum Quintilianum dicuntur uerba participialia, de quo Perotum uide. Et supina in tum idem significant quod gerundium in dum, sed illud interest quod gerundium sic uerbo construitur, supinum ferè nunquam. Vallam consule li, primo ca. 28.

Absolute posita.

Ponuntur & absolute cum uerbo est, vt ^{vt in perma}
Pugnatum est. Actum est. ^{nam pugnatum}

Id est, res deplorata & perdita est.

Dormitum est. Cessatum est satis.

Supina in tu.

Supina in tu passiuæ significationis ferme sunt, & adherent nominibus adiectiuis, vt Turpe dictu.

Supina in tu) De his supinis uide Laurentium libro 1. cap. 29. M. Varro ait dictu, factu esse nomina, pro dicto & facto, Priscianus pro dictiõe et factiõe, sed Quintilianus uult ea esse uerba participialia, hoc est supina, prius ratio est, quare à Græcis per uerbum potius quàm per nomen transferuntur. Altera si essent ablatiui casus, ceteri casus non decissent.

Proclue factu, id est ad faciendum) Augustinus Dathus cap. 25. ait: Extrema supina plerunq; ac puenuste significare gerundia accusatiui casus.

Mirabile visu. Difficile creditu.

Procli

DE CONSTRVC. VERBI

Procliuē factū, id est ad faciendum.

Nam in his: Surgit cubitū, repit venatū, hōmina potius censenda sunt, q̃ supina.

In hac opinioe est Valla, sed Priscianus refragatur.

DE PARTICIPIIS.

Participia sequuntur constructionē verborū a quibus deriuantur.

Donaturus tibi vestem. Donaturus te veste

Consulens tibi. Fruiturus te.

Diligendus ab omnibus.

Quamquam in his vsitatior est datiuus.

Diligendus ab omnibus.

Participia sequuntur) Participium dicitur, quod

partem capiat nominis & partem uerbi, id est, quod ha-

beat similia accidentia nominis & uerbi. Et dicitur no-

men uerbale tempus significans. * Elegantie uerō re-

gula est, quod participia ablatiui casus, & interdū acc-

satiui casus ponuntur loco infinitiui, ut apud Salustiu-

prologo belli Catilinarij. Priusquā incipias consulto, &

ubi consulueris, mature opus facto est: & apud Teren-

in Andria: Adductū curabo, & inuentū tuū Pamphilum.

Participia facta nomina.

Cum transeunt in naturam nominū, geniti-

uum postulant. Mutatur ratio regiminis, v-

Amans vini, Teren. in phor. Heus liberalis est.

Fugitans litium, Cupiens tui.

Sitiens auri. Peritus belli.

Et sine

aliquid PARTICIPIORVM

Et sine calu, vt vir potens eloquens.

Tunc & comparationem accipiunt, more nominum in ens vel in tus desinentium.

Comparantur & tempus amittunt.

Cupientior famæ quam auri.

Cupientissimus tui.

Nulli desideratior quam mihi.

Desideratissimus patriæ.

Participia facta nomina compositione,

Quæ compositione fiant nomina genitiuum asciscunt.

Inexpertus belli, Indoctus pilæ.

Quanquam & horum simplicia simili modo usurpantur.

DE NOMINIBVS VERBALIBVS.

ORDO I.

OMnia fere verbalia genitiuum admittunt, qui verbis erat acculatiuus.

Colo agrum.

Cultor, cultrix agri.

Cultus agri.

Cultura agri.

Bibo vinum.

In ax assiduitatem significant.

Bibax vini.

Cupio laudem.

D

Cupidus

DE CONSTRUCTIONE

Cupidus laudis.

Omnia fere) In uniuersum nomina quæ à uerbis transitiuis descendunt genitiuum regunt, non autem illa quæ à neutralibus ueniunt.

Item quæ sunt affinia his, ut

Auarus laudis.

Ignarus omnium.

Studiosus tui.

Securus amorum.

Vergilius.

In bilis. ORDO II.

Verbalia in bilis accepta passiuè, datiuo gaudent, ut participia in dus. Flebilis, formidabilis omnibus, id est flendus, formidandus omnibus.

Et hæc erunt à transitiuis, quæ etiam genitiuum regunt, si actiue accipiantur.

Genitiuus additus nomini substantiuo.

ORDO I.

Nomina substantiua quæ significant possessionem, mensuram, siue numerum, aut relationem ad aliquid, genitiuum exigunt, ut

Possessio significatur.

Arma Achilis.

Numerus significatur.

Duo milia peditum.

Par calceamentorum.

Iugum aquilarum.

Tres decades quaestionum.

Mille

NOMINIS

Mille numinum.

Relatio.

Comes Vlyssis,

Vxor Petri.

Amicus patris.

Princeps patriæ.

Mensura significatur.

Cyatus vini.

Modius tritici.

Vncia auri.

Vlna panni.

Iugum aquilarum) Textus uariant hoc exemplum aliqui habent iugum equarum, alij iugum aquilarũ, quod habemus apud Plinium lib. 10. cap. 4. Nunquam hybernatum est in castris ubi aquilarum non fuit iugum, loquitur de vexillis Romanisque aquilæ dicebantur. Hinc Lucanus ait: Signa pares aquilas, sic iugum columbarum apud Valerium, id est par.

Vertitur hic genitiuus aliquoties in datiuũ, accedente verbo est. Hic est tibi pater, huic socer, illi consul.

Attributiua.

ORDO II.

Cum significatur aliquid inesse siue adesse se cuiuspiam, quod ad laudem seu vituperium pertinet, trifariam efferimus.

Hos dicendi modos in cop. Era. habes: ubi de formulis ait q

DE CONSTRV.

bus aliquid alteri tribuimus, & Aug. Dathus cap. 20.
Ad Laudem.

Puer bonæ indolis,

Puer bona indole.

Puer bonis indole.

Et indolen poetice,

Ad uituperium.

Vir maximi nasi.

Vir maximo naso.

Vir maximus naso.

& nasum poetice.

Species & genus,

ORDO III.

Species subiicitur generi in genitiuo, siue
in eodem casu per appositionem,

Nomen Catonis in te non quadrat,

Crimen læsæ maiestatis,

Cum essemus in terra Italiæ, siue Italia,

In urbæ Romæ, siue Roma.

Substantiæ posita.

ORDO IIII.

Elegantiæ Quædam adiectiua substantiæ posita genitui
regula. tiuum admittunt, vt

Multum lucri.

Paululum pecuniæ.

Quid habes negotiis.

Quantum

NOMINIS.

Quantum habetis pecuniæ, tantundem habebis fidei.

Plurimum vini.

Minimum aquæ.

Item pronomina quædam.

Hoc negotiū.

Id operis.

Quid illud malū?

Appositio.

In summa, quoties substantiuum, quacūq; Appositi-
ratione refertur ad alterum substantiuū, ad-
ditur in genitiuo, nisi addatur appositue, nā
tum satis est, si concordet in casu, etiam si nu-
mero, & genere dissideat.

Abstulisti Maronem meas delicias.

De adiectiuīs & substantiuīs.

Adiectiua nomina, participia, pronomina
concordant cum suis substantiuīs, in numero
genere & casu, ut

Ex malis moribus bonæ leges natæ sunt.

Ex malis) Mucrobis Saturnalium lib. 3. Vetus uer-
bum est, Bonæ leges ex malis moribus procreantur nam
sicut medicorum medicinis nihil opus foret nisi morbis
laboraretur, ita legibus nihil opus esset nisi perperam ui-
ueretur.

Istam fortunam tui mores promeruerūt.

Adiunctio.

DE CONSTRUCTIONE

Cum plura substantiua, diuersi etiam numeri ac generis, ad vnum adiectiuum referuntur, his ferme modis efferi solent. Gloria non est expetenda, neq; diuitiae, vt in medio ponas, ad quod referuntur partes. Non est expetenda gloria neq; diuitiae, vt praeponatur. Gloria & diuitiae non sunt expetendae, vt postpositum cōueniat cum proximo, gloria, diuitiae, genus nō sunt expetenda, vt subaudias ista, idq; neutro genere.

RELATIVA.

Relatiuum, qui conuenit cum antecedente in numero & genere.

Placuerunt literae quas ad me dedisti.

Nisi figurate loquamur.

Quas ad me dedisti literas, magnopere placuerunt.

Nisi figurate) De hoc uide Augustinū Dathū capi. 11. & Laurentium libro tertio capite 19.

Comparatiua. Ordo V.

Cōparatiua & superlatiua genitiuū exigūt, v.

Sum minor fratrum de duobus.

Sum minimus fratrum, de pluribus.

Etiam positius pro superlatiuo more Græco. Vergi. luno sancta deorum: id est sanctissima deorum.

Et nunc exponuntur per inter.

Inter fratres, vel ex fratribus.

NOMINIS

Nam comparatiua cum exponuntur per
quam, ablatiuum acciscunt.

Præstantior te.

Eloquentior omnibus præter quam Cice
rone, id est quam Cicero.

Addit & alibi ablatius significans modum excessus.

Est maior te quatuor annis.

(suis.)

Digito lato te procerior.

Multo potior.

Multo & longe apponuntur & superlatiuis

Multo omnium doctissimus.

Longe pessimus omnium.

Cicero facile omnium facundissimus.

Distributiua & partitiua.

ORDO VI.

Item nomina partitiua aut partitiue posita;
velut quisque, quisquis, quicumque, qui idem, quis

interrogatiuum, & quis pro aliquis, aliquis,
uterque, neuter, uteruis, uterunque, nemo, nul-

lus, solus, vnus, medius. Quisque huius nationis,
Vnumquodque animantium.

Prouocat vnumquemlibet vestrum.

Vtrum horum maius accipe.

Exponuntur per inter vel ex.

Vnus omnium, id est, solum omnium.

Plinius accipenser vnus omnium. (quamvis ad os uersa
contra aquas natando meat.)

DE CONSTRUCTIONE

Medius duorum, id est, inter duos.
Et, dimidium minæ in sumptum dedit.
Terentius in Adelphis.

Itē, alter, alius, & his æquipolētia pnomina
Hic & ille, & aduerbium partim.

APPENDIX I.

Quandō in his genitiuis significans totum, in
aliū casum sæpe vertitur.

Quis hominum vidit? Et,

Quis homo vidit.

Neuter Catonum, Et,

Neuter Cato.

Animantium vel animantia, alia sunt volatilia,
alia reptilia.

APPENDIX II.

Ad hanc formam pertinent, quotus, quotus
quisque, ordinem significantia numeralia.

Quotus eras conuiuarum seu conuiua?

Quintus regum Romanorum, i. inter reges.

Sapientum octauus.

Quandquā in hoc postremo, non tam ordinē
significat quā numerum simpliciter, vt in illo

Horatius in epistolis 5.

Dic quotus esse velis, id est quot vestrum
erunt.

DATIVVS POST NOMEN.

Commodi aut incommodi.

Ordo

NOMINIS.

ORDO I.

A Diēctiua quæ commodum aut incommodum significant, aut relationem ad aliquid datiuum exigunt, vt rem mihi per moleſtam, mihi iucundam, tibi pernicioſam mihi ſalutarem.

RELATIVA.

Aptus, accommodus, idoneus, vtilis, inutilis, bello ſiue ad bellum.

Natus gloriæ & ad gloriam.

Laurentius libro 3. capite 45.

Obnoxius illi.

Amicus huic & huius.

Similis, diſſimilis, huic & huius.

Diuerſus huic vel ab hoc,

Affinis, cognatus huic vel huius.

Nam cum huiusmodi ſubſtantia capiantur, genio ſuo magis gaudent.

Accuſatiuus poſt nomen,

Spatiū meſura.

ORDO I.

Quæ magnitudinis modum ſignificant certæ meſuræ, accuſatiuum admittunt, Longus, latus, alius, craſſius,

Farris alta trecentos pedes.

Liber craſſus tres digitos, ſiue trium digitorum.

Craſſitudine, & ducētorū pedū altitudine.

DE CONSTRUCTIONE

Exempla huiusmodi sunt permulta apud Vegetium de re militari.

Circuitionis vis.

Antiptosis.

ORDO II.

Quædam per circumloquutionem accusatiuum admittunt, vt

Non sum id nescius, id est non ignoro.

Accusatiuus pro genitiuo, eius rei.

Cuius generis sunt & illa.

Genitiuus pro nominatiuo, ea res.

Eius rei mihi venit in mentem, id est recordatus sum, &

Terentius in Adelphis.

Id mihi anus indicium fecit, i. indicauit. Et

Accusatiuus pro genitiuo, eius rei.

Opus est mihi hac re.

Secundum Diomedem opus omnibus casibus adnectitur.

ABLATIVVS POST NOMEN:

Dignus & indignus ablatiuum asciscunt

Dignus honore.

Dignum est illo.

Copiam orationis ostendit per enallagen.

Dicimus tamen, dignus vt honoret. Dignus quem omnes honorent. Et, dignus honorari ab omnibus.

Item vacuus, onustus, vacuus curis, onustus diuitiis.

Pauper

PRONOMINIS

Pauper, diues, plenus, inanis etiam genitiuum admittunt.

PRONOMINVM CONSTRUCTIO.

Genitiui primitiuorum.

MEi, tui, sui, nostri, vestri, genitiui primitiuorum ponuntur, cum passio significatur (Mei, tui, sui) De his latissime tractat Valla lib. 2. ca. primo: Et Augustinus Dathus cap. 174.

Nam cum actiuo adduntur possessiua meus, tuus, suus, noster & vester,

Languet desiderio tui, nepe quod tu desideraris.

Fauet desiderio tuo, quo tu desideras.

Item pars tua quae tibi debetur. Pars tua, id est manus aut pes, corpus, animus.

Ouidius in Heroi, epistole decima.

Parsq; tui latitat corpore clausa meo.

Imago tua, quam tu possides.

Imago tui, quae te representat.

Aliquoties vtrunq; coniungitur.

Vt, nostra tui memoria, id est quam nos de te habemus.

Possessiua pronomina.

Possessiua adiectiua sunt, & non recusant aliquando genitinum. Mea ipsius causa, Tua iocundus, vnins. Meos flentis oculos.

Nostrum & vestrum.

Nostrum

DE CONSTRUCTIONE

Nostrium & vestrum genitiui plurales gaudent nominibus distributiuus aut partitiuis, Vt nemo vestrum, vnusquisq; nostrum, idem ex nobis. Itē cōpatiuis & suplatiuis, vt maior vestrum, maximus natus nostrum.

RECIPROCA.

Sui, sibi, suus, a, um, nō nisi reciproce ponuntur, hoc est, vt reflectant̃ ad id qđ p̃cessit in eadē oratiōis parte, aut annexa p̃ copulam. Duo sunt reciproca, alterum primitiuum sui, alterū derivatiuum suus, de quibus Valla disserit in libello de reciproci capite secundo.

Ille sibi placet.

In hoc exemplo pronomen in seipsum reflectitur.

Petrus odit iuos,

Orat vt suo faueas filio.

In hoc retransitiua reciprocatio.

DE MONSTRATIVA.

Demonstratiua cum substantiue ponuntur admittunt genitiuum, vt dictum est.

Plautus in Amph.

Hoc noctis.

Oppius de bello Hispania.

Idem temporis.

Illud accessit mali.

Idem cum datiuo.

Idem

ADVERBIORVM

Idem datiuum sibi admittit, vel ablatiuũ in-
terueniente præpositione.

Idem facit occidenti, id est quod occidens.

Horatius in fine de arte. Hoc est, auxilium præstat homi-
cidij uel homicidiæ.

Idem huic, aut idem cum hoc,

DE CONSTRUCTIONE

Aduerbiolum.

Nominatiuus post aduerbiolum.

EN & ecce demonstrantis, nominatiuo
seu accusatiuo iunguntur.

De his uide Lauren. libro secundo capite quindecimo.

Vergilius Egloga quinta.

En quatuor aras.

Ecce rem. Terentius in Phor.

En lupus in fabula.

Terentius in Adelphis.

En exprobrantis accusatiuo gaudet.

En animam & mentem.

Cum qua dii noctu loquuntur, Iuuenalis Satyra 6.

Ecce propriũ est Ciceroni in rebus repetitis, & ponit cũ
datiuo, ad Atticũ, Ecce tibi nuncius pueros uenisse Romã:

Genitiuus post aduerbiolum.

ORDO I.

SVperlatiua genitiuum exigunt. Pessime
Somnium dixit, qui omnium optime fecit.

Aduerbia loci & temporis.

Ordo

DE CONST RVCTI.

Compositum hoc adverbium loci et temporis
ORDO II.

Adduntur adverbis loci ac temporis
genitiui ferme hi.

Vbi gentium?

Eo imprudentiae ventum est.

Quo terrarum?

Terentius.

Nusquam gentium.

Persius satyra prima.

Huccine rerum venimus?

Vbiuis, quouis terrarum.

Eo loci redacta res est.

Tunc temporis. Iusti.

Nam minime gentium, moñadicoñ est, ge
nitiuo festiuitatis causa addito.

Pro nequaquam aut nullo pacto.

Terentius in Eunucho, Adcl. & in Phormione.

Pridie, postridie.

ORDO III.

Pridie calendarum siue calendae.

Postridie eius diei.

Postridie quam discesseras.

Pridie calendarum) Pridie dicitur quasi priore die
& postridie quasi postero, hoc est sequenti die, & con
struuntur uel cum genitiuo uel cum accusatiuo, uel cum
aduerbio, quam etiam sine his omnibus, ut apud Plautu:
qui po

ADVERBIORVM

qui potest uitare mulieres uitet, ut quotidie caueat, prius
die ne facias quod pigeat postridie, Calendæ dicuntur, quæ
sunt dies per præconem calari, id est proclamari consueue
rit. Vide de his Laurentium libro secundo capite decimo
et trigesimo tertio.

INSTAR.

ORDO III.

Æquiparationem significat.

Instar montis, instar pecudis.

Similitudinem significat.

Item, parum, multum, satis, abunde vini, vice
nominum poni videntur.

Datiuus post aduerbium.

Quædam datiuum admittunt nominum
vnde deducta sunt. Venit obuiam illi,
Nam obuius illi dicitur. Canit similiter huic
Nam similis huic. Et sibi inutiliter. Sedet pro
xime illi, propinquius tibi sedet quam mihi.

Accusatiuus post aduerbium.

Sunt quæ accusandi casum admittunt præ
positionis, vnde sunt profecta.

Propius urbem, & proxime castra:

Ablatiuus post aduerbium.

ORDO I.

Quæ comparantur, constructionem habent
comparatiuorum nominum.

Acces

DE CONSTRVC.

Accessi propius te, id est, quam tu.

Melius te dicit, id est quam tu.

Plus quingētis colaphis, & plus milies, plus satis.

Plus quīn.) plus ^{o. f. a. n. t. e. r. e. p. t. u. s.} & nomen est & aduerbium, ac con-
struitur uel cum accusatiuo uel cum ablatiui. Apud Teren-
tium in Adel. est: plus quingentos colaphos infregit mili-

Plus milies) Aduerbium cum aduerbio, in Eunucho
Terentij.

Procul, & cætera.

ORDO II.

Procul dubio, & procul ab vrbe.

Clam patre.

Clam omnibus. Coram omnibus.

Proculdubio) Perperam hic ordo superiori annexus
tur, ob id, quod hæc aduerbia non sunt sed præpositiones,
cum regant casus, quod dicturus est ipse de præpositioni-
bus. procul sine altera præpositione regit ablatiuum, &
proculdubio, & adiuncta præpositione, ut procul ab urbe.

Hic, illic, istic, & cætera.

ORDO I.

Hic, illic, istic, intus, alibi, ubi, ubique, ubi-
cunque, ubilibet, ubiuis, alicubi, necubi,
sicubi, ibi, inibi, ibidem, referuntur ad quic-
quem in loco.

Hic, illic) Omnia hæc aduerbia ad interrogatiuum, &
respondentur, quibus additur uulgo, ut apud Vergilium
in bucoli. Vulgo nascetur amomum.

ADVERBIORVM

Huc, illuc, & cetera.

ORDO II.

Huc, illuc, istuc, intro, alio, aliquo, nequo, siquo, eo, eodem, quolibet, quouis, quocumq; foras, horum, aliorum, dextrorsum, sinistrorsum, sursum, deorsum, utroq; neutro, quous uersum, referuntur ad motionem ad locum.

Huc, illuc) Hec ad quo respondentur, & antrorsum, & retrorsum, dextrorsum & sinistrorsum. Cicero dixit ante & post, ad dextram & leuam siue sinistram, sursum deorsum: De fortune nobilitate sic loqui licet que nunc tollit, nunc deprimat Lauren. lib. 2. cap. 57.

Hinc, illinc, & cetera.

ORDO III.

Hinc, illinc, istinc, aliunde, alicunde, sicunde, necunde, inde.

Indidem, vnde, vndelibet, vndeuis, vndescumq; vtrinque referuntur ad motum e loco. Ad unde respondetur, & adduntur his, coelitus, funditus, radicitus, inferne, superne.

Hac, illac, & cetera.

ORDO IIII.

Hac, illac, istac, alia, aliqua, qua, siqua, nequa referuntur ad motionem per locum.

Ad qua respondentur:

VARIANTIA.

E

Hec

DE CONSTRUCTIONE

Hæc variant, Foris cœnat, & foris venit.

Peregre venit, peregre rediit, peregre abiit.

Hæc variant) His additur usquâ: quod in loco & ad locum significat, Lauren. libro sexto capite 19. Et usquâ alias de loco, alias ad locum significat.

Nusquam apparet.

Nusquam discedet.

Quibus modis verborum quæ congruant aduerbia

Vbi, postquam.

Vbi, postquam, cum, aduerbia temporis, interdum indicatiuis interdum subiunctiuis verbis apponuntur, Vt, cum aderit & cum venerit.

Simul, & cætera.

Simul, simulac, simulatque, magis gaudent subiunctiuis. Vergilius.

Simulatque, adoleuerit ætas. Sis memor.

Vt pro postquam, indicatiuo gaudet adiungi

Vt ventum est in urbem.

Quemadmodum, & cætera.

Quemadmodum, ut, utrumque, sicut, utrumque modum admittunt.

Vt Salutabis, ita resalutaberis.

Vt sementem feceris, ita & metes. Cicero.

Quemadmodum & c.) De quemadmodum, ut, sicut, Lege Laurentium libro secundo capite 54.

Vt saluta) Id est, ut tua fuerit oratio, ita tibi respondebitur.

Vt sementem

ADVERBIORUM

Vt sementem) Id est, reportabis premium tuis factis
dignum. Ada. ut Cicero ait.

Quasi, & cætera.

Quasi, ceu, tanquam, perinde, acsi, haud, se-
cus acsi, cum proprium habent verbum, sub
iunctiuus gaudent apponi.

Iuuenalis Saryra oct aua.

Tanquam feceris ipse aliquid.

Terentius in Adelphis.

Quasi non norimus inter nos.

Alias copulant conuiles calus.

Novi hominem tanquam te.

Arridet mihi quasi amico.

Ne, Non.

Ne prohibentis, vel imperatiuis, vel subiun-
ctiuus additur.

Nenega. In Heau. Terentius & in Adelphis.

Ne dixeris.

Non, verbis imperatiuis non recte apponit

Ne, an, num.

Ne, cum est interrogantis, indicatiuum amat.

Vergilius in tertio Aeneido.

Superest ne & vescitur aura? Similiter &
an & num.

At eadem cum accipiuntur dubitativæ, siue
indiffinitæ. subiunctivum postulant.

De an & num Lege Lauren. lib. 2. capite 17.

DE CONSTRVC.

Vise num redierit.

Nihil refert feceris ne an persuaseris.

Pene & alia similia.

Pene, prope, propemodum, tantum, non, modo non, vñco verbo, seu alia dictione contēta sunt.

Propemodū insaniebat, Tātū nō insaniebat
Modo nō omnes montes auri pollicebatur.
Tantū m non Proferē ex propemodū: dictio est frequēs apud Vale, Maxi. Modo non. Teren. in Phormi.

Aduerbium relatum ad verbum.

Aduerbiū aliquoties refertur nō ad verbum sed ad aliam orationis partem.

Homo egregie impudens.

Terentius in Phormione.

Ne parum sis leno.

Admodum puella. Admodum anus.

Aliquoties aduerbiū adhæret aduerbio.

Non admodum pulchre.

Parum laute.

De coniunctionum constructione.

Quamquam & similia.

Quamquam, tamen si, etsi, etiam si, frequētius adiunguntur indicatiuis.

De his abundē scriptum inuenies apud Laurentium libro secundo capite uigesimo primo.

Quamuis & licet, subiunctiuis, etiam si cum

vtriusq;

CONIVNCTIONVM

utrisq; cohæret, ut pro quamvis, semper subiunctiuum flagitat.

Iuuenalis Satyra nona.

Serui ut taceant, iumenta loquentur.

Aliquoties ad aliam orationis partem referuntur, non ad verbum.

Complectitur hominē quamvis male volentem, etiam si de se pessime meritum.

Nisi cum similibus.

Ni, nisi, siquidem, q, quia, & indicatiuis & subiunctiuis adherent.

Nisi facies. Nisi feceris, Quod bene vales gaudeo. Quod redieris incolumis gaudeo.

Non quia sic merui. Non quia sit pauper, sed quod sit improbus.

Ni, nisi &c. De nisi lege Vallam libro secundo capite 19 De quod libro secundo capite 20. De siquidem libro 2 capite 25. De non, quia, sed quia, non quod, sed quod, libro secundo capite 37.

Quando & cætera.

Quando & quandoquidem, quatenus, indicatiuū exigunt. Et frequenter sequuntur causam, cum reliqua huius ordinis frequentius præcedant.

De his lege apud Laurentium libro secundo capite 42.

Quoniam mihi non credis, ipse piculū facito Ipse facito piculū, quando mihi non credis.

Quippe, Quippequi, Ut qui. E 3

DE CONSTRUCTIONE

Quippe, itē, cum proprium habet verbum.

Danda est huic venia, quippe ægroto.

Apud Laurentium libro 2. capite 27. & 28.

Si addideris qui vtrunq; admittit modum.

Non est huic habenda fides, quippe qui his
iam peieravit, siue peierarit.

Vt qui, plerunq; subiunctiuus adhæret.

Vt qui peierarit.

QVI

Qui, cum habet vim causalem, semper ad-
heret subiunctiuo.

Stultus es qui huic credas, id est, q; vel quia
credis.

Vt, vtpote.

Vt & vtpote, propriū verbum nunquā habet.

Odi Petrum vt in omnes maledicum.

Vtpote in omnes maledicum.

Tum tum. Cum tum.

Tum tum, Cum tum, similes modos copu-
lant in verbis, indeclinabilibus similes casus
De his vide Laurentium libro secundo cap. 22. & Augu-
stinum Dathum capite 28.

Odit tum literas tum virtutem,

Amplector cum eruditos omnes, tum in pri-
mis Marcellum.

PRÆPOSITIONVM

constructio.

Præpo]

PRAEPOSITIONVM

Præpositio versa in aduerbium.

PRæpositiones quæ circa casum vllum v
surpantur, in aduerbiorum naturam trahuntur.

Apud Persium Satyra prima.

Extra meite.

Vergilius secundo Georgi.

An mare quod supra memorem, quodque alluit infra
Terentius in Andria.

Prope adest cum alieno more viuendum sit mihi.

An mare) De hoc Titus Livius libro quinto primæ
deca. Mari supero inferoque Italia insula modo cingitur,
alterum Thuscum communi vocabulo gentis, alterum A-
driaticum ab Adria Thuscorum Colonia uocabere. &c.

Quemadmodum rursus & aduerbia quæ
dam antecedente casu in præpositionem tran-
sunt, ut, Procul, coram, clam, palam.

Casus Præpositionum.

Quædam ac cusatiuum exigunt, ut intra
parietes, extra vallum.

Quædam ablatiuium, ut ab urbe.

Quædam utrumque, sed non in eodem sensu.

Varii casus præpositionum earundem.

In cum significatur actus in loco, desiderat
ablatiuium.

In animo est. In foro versatur.

Dicimus tamen in medium relinquo, pro alijs iudicandum
dimitto. Gellius libro 6. cap. 14.

In pro erga accusandi casum habet.

DE CONSTRUCTI.

Optimo in te animo.

Item in, pro contra. In omnes maledictus.

In p ad: in hoc incumbite. In hoc natus sum.

In mercatum abiit. Sub.

Sub no ñe, id est in nocte.

Sub noctē, i. incōstāte nocte. Sub ea, i. post ea.

Item sub. additū verbo motus ad locū, accus-

fatiūū exigit. Sub umbram properamus.

Sub: significat uel paulo ante, uel prius post, Era. in co

Sub cum verbo quietis ablatiuū requirit.

Sub lodice. Iuuenalis.

Relictis utris in turba, sub umbra.

SYPER.

Super numerū ingenuorū, i. ultra numerum.

Super hæc omnia, id est præter hæc omnia.

Vergilius primo Aene.

Super Priamo, id est de Priamo.

Vergilius sexto Aene.

Super arbore sidunt, id est in arbore.

TENVS.

Tenus gaudet ablatiuo singulari, geniti-
uo plurali.

De tenus lege Laurentium libro secundo capite nono.

Pube tenus, crurum tenus: Sed hæc videtur

veluti cōposita, quemadmodum & illa: hæc

nus, eatenus, quatenus,

VERSUS.

PRAEPOSITIONVM

Postponitur & verius suo casui. Romam

verius iter est.

(Postponitur) Contra naturam praepositionis, uersus
suo casui post ponitur, & quoties adest alia praepositio,
aduerbium est. Laurentius libro secundo capite octauo.

VS QVE.

Vsq; raro sine altera praepositione repe-
ritur, & significat temporis aut loci magni-
tudinem.

Ad multam usq; noctem.

Ab extrema usq; India.

Vsurpatur & aduerbialiter pro semper,
sive continenter.

Vergilius sexto.

Nec uidisse semel satis est, iuuat usq; morari.

A, ab, abs.

A praepositionitur dictionibus incipientibus
a consonante: A foro, a castris.

Ab incipientibus a vocali.

Ab omnibus.

Nisi sint liquidæ, aut, i, consonans.

Ab loue. Donari p sit tibi. Horatius in epistolis.

Ab rege. Abs incipientibus, a te, & q. abs te

Abs quouis homine beneficium accipere gaudeas. Teren-
tius in Adelphis.

De a & abs habet Laurent. libro 2. capite 29:

E S

Præpa=

DE CONSTRUCTIONE

Præpositiones semper compositæ.

Sunt quæ non inueniantur extra compositionem, Di, dis, re, se, an, con. Diduco, dissipio, refero, seiungo, ambigo, conuenio.

Con præpositio.

Con ex quibuidam neutris facit transitiva.

Horatius Satyra tertia.

Comminxit lectum potus.

Conspuit hominē, concauit, compluit.

Conuomuit maritum.

Iuuenalis Satyra sexta.

DE RE.

Deiicio, id est, ex alto iacio.

Deamo, id est, valde amo.

Deiipit, id est, sapere desit.

Deferbuit ætas.

Reclamat, id est, contra clamat.

Repetit, id est, denuo petit.

Retegit, id est, quod tectum est aperit.

DE CONSTRUCTIONE

Interiectionum.

O Exclamantis admittit vocatiuum, nominatiuum & accusatiuum. Teren. in Ph.

O dii immortales, O vir fortis atq; amicus, o insignem impudentiam.

Subauditur autem frequenter. Vt singula rem impudentiam.

Oexcl

INTERIECTIONVM

O exclatantis. De hoc apud Laurentium libro secundo
capite tredecimo.

Heu, proch. & cætera.

Vergilius.

Heu pietas, heu stirpem inuisam.

Proh iupiter. Nunc est tempus profecto interfici me.

Terentius in Heauton.

Et pro deum atq; hominum fidem.

Hei mihi.

Veh tibi, ah tibi.

CEDO.

Cedo flagitantis exhiberi, accusatiuū habet

Terentius in Heauton.

Cedo manum, cedo senem.

Amabo & obsecro & c.

Amabo & obsecro, blandientis, Sodes &

ultis hortantis verba sunt, & interiectionis

naturam versa, quemadmodum & age,

Amabo) Pœta interdum cum pronomine, interdum

solute, & quandoq; ad unum, quandoq; ad plures re-

vertitur. Hadria. Card. de latino sarmone. Sodes secundū

Donatum, Vox est exhortantis, secundum Diomedem

adverbium præcationis.

Finis.

Despaut
pro sine
spiratione
à Manc.
Badio, C.
lepinoscr
bitur Ge-
orgi. Va-
la aspira-
uit proh
uegetio-
ris soni
gratia.

GERARDVS

LISTRIVS DE OCTO

figuris constructionis.

FIGVRA, ut Quintilianus in lib. 9
est cōfortatio quēdā oratiōis, re-
mota à cōmuni, & primum se effe-
rente ratione. In scholijs Græcorū
figura sic definitur. Figura, est p-
mutatio quēdam orationis, aut se-
cundum sententiam, an dictionem à
vulgari & primum se offerente ratione dicendi, in ele-
gantiorē sine tropo. Verum cum hæc definitiones obscu-
riores sint, quā ut à tyrunculis intelligi possint, satis mi-
hi in præsentiarum erit, pingui (quod aiunt) Mineruæ,
figuras constructionum, ex optimis quibusq; Grammati-
cis colligere, idq; breuissime. Harum octo sunt, Appositio
Euocatio, ὁμοειπία, id est cōceptio, συλλαβισ, Zeugma
synthesis, antiptosis, & synecdoche.

DE APPOSITIONE.

Appositio, Est duorum substantiuorum eiusdem ci-
tus quorum alterum declarat alterum, immedu-
ta coniunctio, ut flumen Rhenus.

Dico duorum substantiuorum, quia merè adiectiuorū
immediata coniunctio, non est latina, ut doctus, bonus,
quatuor centum, quinque mille:

Potest etiam appositio trium substantiuorum esse, ut

M. Tul-

DE FIGVRIS CONSTRVC.

M. Tullius Cicero. Et quanquam substantiua in appositione serè sunt eiusdem casus, à magnus tamen autoribus, in diuersis interim casibus ponuntur, perinde quasi ad diuersa pertinerent, ut urbs Patauij, apud Vergi. lib. 1. Aene. & urbs Antiochiæ apud Ciceronem lib. 5. ad Atti. debent etiam eiusdem esse numeri substantiua, nam non dicimus flumina Rhenus. Id tamen perpetuo non seruatur. Nā quoties alterum substantiuorum caret numero singulari aut est nomen collectiuum, diuersorum numerorum esse possunt, ut urbs Athenæ: Ouidius lib. 1. Hero. In me turba ruunt luxuriosa, proci. Vergilius quarto Geor. & primo Aeneidorum. Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.

Dico quorum alterum declarat alterum, nam in appositione sequens substantiuum serè præcedens declarat, ut fratres gemini. Nam autore Quintiliano lib. 9. si gemini dicam, fratres addere est superuacuum, quod tamen classi autores interim fecerunt, dicentes gemini fratres, & Rhoma urbs, & Rhenus flumen.

Tribus modis fit appositio.

Restringendæ generalitatis gratia, ut urbs Rhoma. animal equus.

Tollendæ æquiocationis causa, ut Taurus mons Asia. lupus piscis.

Ad proprietatem attribuendam.

Erasmus uir exactissimo iudicio.

Nircus

DE FIGVRIS

*Uircus adolescens insigni forma.
Timo theus homo incredibili fortuna*

DE EVOCATIONE.

Cum prima uel secunda persona immediate ad se euocat tertiam, ambæ fiunt primæ uel secundæ persone, quare uerbum quod cis adiungitur erit primæ uel secundæ persone, ut, ego pauper laboro, tu diues ludis. Est ergo euocatio, immediata tertie persone ad primam uel secundam reductio.

In Euocatione quatuor sunt.

Persona euocans, quæ semper est prima uel secunda.

Euocata, quæ est semper tertia.

Verbum, quod est primæ uel secundæ persone.

Et absentia coniunctionis.

Nam persone in euocatione ad idem pertinent, & coniunctio non nisi diuersa coniungit.

In euocatione, persona euocans & euocata interim sunt diuersorum numerorum: utpote, cū euocata caret numero singulari: ut, Ego tue deliciae isthuc ueniam: aut cum est nomen collectivum, Plinius, auunculus in praesentatione, Magna pars studiorum amœnitates quærimus, ubi est euocatio implicita, nam subauditur nos. Aut cum est nomen distributivum. Ouidius, Hero. Epistola 4.

In magnis laci rebus uterq; sumus, nos uterq; sumus, euocatio est.

Duplex est Euocatio.

Expli

CONSTRUCTIONIS.

Explicita & implicita.

Explicita, ubi tam persona euocans quàm euocata exprimitur. Implicita, ubi euocans subintelligitur, ut Listerius scribo. Quinquà Priscianus contendat in hac oratione.

Ego Apollinus scribo esse solæcum, cui ego non assentior, cum Vergilius dicat primo Aeneid.

Coram quem quæritis adsum, Troius Aeneas.

Et Ovidius Hero. epistola prima.

Penelope coniunx semper Ulyssis ero.

DE CONCEPTIONE.

ANtequam ad conceptionem uenio, duas regulas præmitto. Quarum prior est.

Copulatum per conjunctionem &, atq; q; ne, neq;.

Item per prepositionem, cum, pro, & captam, est plura
lis numeri. Quare uerbum aut adiectiuum, aut relatiuū,
quod eis apponitur, plurale erit, ut

Ego & Cicero ualemus. In epistolis apud Ciceronem.

Ego atq; Terentia ualemus.

Neq; ego neq; tu fecimus.

Nec præceptor nec discipulus sapiunt:

Ego cum uxore uenimus.

Rhemo cum fratre Quirinus, iura dabunt. Verg. 1. Aene

In ijs &c. atq; copulant dictiones, nam quando ora
tionem copulant, faciunt Zeugma, ut

Ego & tu fecisti,

Neq; ego neq; tu fecisti.

Porrò cum, magis amat uerbum singulare, ut

Tu quid

Expli

DE FIGVRIS

Tu quid ego & populus mecum desiderat, audi. Horati.

Altera regula est.

Copulatum pluralis numeri, est illius generis, aut personae, cuius est pars dignior.

Dignior autem est persona prima quàm secunda, & dignior secunda quàm tertia.

Dignius masculinum genus quàm foemininum, & dignius foemininum quàm neutrum.

Quare cum copulatum est prima persona, & secunda, aut tertia, totum fit primæ personæ, ut ego & Terentia ualeamus, Cicero in epistolis.

Et cum est ex masculino genere & foeminino, aut neutro, totum fit masculini generis, ut rex & regina beati, dominus & mancipia pugnaces.

Et cum est ex foeminino & neutro, totum fit foeminini generis, ut hinc leges & plebiscita coactæ.

Conceptio personarum & generum.

Syllepsis quæ conceptio interpretatur, est comprehensio indignioris sub digniori. Idque fit dupliciter.

Aut enim persona concipitur cum persona, sic est conceptio personarum, ut Ego & tu uiuimus. Hic, ego, sic se cum capit, tu, ut totum copulatum sit primæ personæ.

Aut genus indignius cum genere digniori, sic est conceptio generum, ut rex & regina pij.

Conceptionem Grammatici dicunt duplicem, directam & indirectam.

Directam ubi concipiens, id est dignius, & conceptum,

id est

Id est
Indi
ut e
indi
Dicu
quã
tur,
mar
Impl
Loqu
Por
cant
ut co
Leg
Aut,
Salu
ligit
disco
Virg
Est et
suppo
p cū,
Sic co
pit fir
id est Casta

CONSTRUCTIONIS

orati. *Id est indignius copulantur per & uel atq; uel q;.*
 Indirecta, ubi copulantur per eum, copulatiue sumptum
 per se. ut ego cū matre sumus candidi, ubi utraq; conceptio est
 indirecta.

da, & Dicūt etiā esse quandā conceptionē generū implicitā, ut
 & dicitur. quādo nec genus cōcipiens, nec genus conceptū explica-
 tur, sed de mare atq; fœmina pīnde loquimur ac de solo
 mare, ut si dicā, uterq; est formosus, loquēs de sōso &

secundū. Sic Ouidius 2. in arte. (sponsa.
 Terē Impliciti laqueis nudus uterq; iacet.

ut neu. Loquens de Marte & Venere retī implicitis à Vulcano
 beati. Porro quando substantiua in cōceptiōe generū, signifi-
 emini. cant res inanimatas, tūc adiectiuū quod eis adiungitur, a
 ut conuenit cū digniori, ut apud Lucanū lib. 1, Phar.

Leges & plebiscita coacta.
 Aut, quod est usitatius, ipsum ponitur in neutro genere
 Salustius in Iugur. Ira & aegritudo p̄mixta sunt, subintel-
 prehendi. ligitur enim hæc. Idē in Cat. Huic bella ciuilia cades &
 est con. discordia ciuilis grata fuerunt. In sacris literis Psal. 22.
 o, sic se. Varga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.

sona. Conceptio casuum.
 Et etiā quādā syllepsis, id est conceptio casuum, quoties
 st con. supposita sunt diuersorū casuū, quod quādo fit copulatur
 directa. p cū, copulatiue captū, ut ego cū populo desideramus.

Conceptio numerorum.
 Sic conceptio numerorū est, ubi pluralis numerus cōci-
 ptum, pit singularem, ut, sunt nobis mitia poma.

id est. Castaneæ molles, & pressi copia lactis. Verg. 1. Aeg.

CONSTRUCTIONIS

Enumerat etiam Aldus plures species sylepseos, verum nos hæc rudibus sufficere arbitramur.

De Prolepsis.

QUum congregatio, siue totum, cum uerbo uel adiectiuo congrue construitur, deinde partes cōgregationis, adidem uerbum uel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant.

πρὸς ἁλῆς, id est præsumptio est, ut duæ aquilæ uolauerunt, hæc ab oriente, illa ab occidente. Hic congregatio, duæ aquilæ, cum uerbo uolauerunt, in omnibus concordat, cum quo partes, hæc & illa, adidem relatæ, in numero non concordant. Congregatio siue totum, est dictio pluralis numeri, aut nomen collectiuum, ut duæ aquilæ. Corydon Thyrsis. Nā copulatum æquiualeat plurali, ut Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in unum. Thyrsis oues. Corydon distetas lacte capellas. Ver. æg. 7 Populus uiuit, alij in copia, alij in delicijs.

Sulpitius & Aldus quinq; dicunt in prolepsi esse necessaria, congregationem, partes, uerbum, quod Sulpitius proprietatem uocat, determinationem, & ordinem.

ut aquilæ uolauerunt, una ab oriente, altera ab occiden-

te, quod ex Græco Homeri sumptum est αἴτο δ' ἐπ' ἄρα
 δυο, μὲν τὰ ἀνατολῶν οὐδ' ἐπ' ὀδῶν. Hoc est, aquilæ uolauerunt duæ, altera quidem ab oriente, altera uero ab occidente. Hic aquilæ est congregatio, ut Aldus dicit, aut ut Sulpitius totum, uolauerunt, uerbum aut proprietas est, una & altera partes, ab oriente & occidentem partium determinationes: ordo, quod congregatio si-

ue totum

CONSTRUCTIONIS

ut totum præcedat, partes sequantur

Prolepsis est, ut Aldus ait libro 3. duplex,

Explicita & implicita.

Explicita, in qua omnia inueniuntur quæ in prolepsi esse oportet, ut equi concurrunt, hic à dextra ille à sinistra hippodromi.

Implicita, in qua aliquid tacetur, ut homines inuident, alter alt eri. Hic deest altera partium, cum determinatione, uidelicet & alter alteri.

Et portate, alter alterius onera. Ad Gala. 6. Hic deest totum, uos, & altera pars cum determinatione, uidelicet alterius. Teren. in Adelphis.

Curemus æquam uterq; partem.

Hic totum, nos subintelligitur, & partes alter & alter includuntur in distributio uterq;.

Aldus cum Prisciano prolepsim dixit esse cū ante numerus redditur, quàm personæ definiuntur, ut, Duorum Aiaceum, hic est Telamonius, hic Salaminus.

Hic antepositur numerus pluralis, siue dualis αἰοντορ quā personæ Telamonius & Salaminus positæ sint, Apud quem ubiq; est prolepsis, ubi totum aliquo modo siue in recto siue in obliquo præsumitur. ut humani generis, alij boni alij prau. Quantitatis aliud continuum aliud discretum. Verum in his congregatio, siue totū, quippe obliquus, non ante concordat cum uerbo, quare secūdum Sulpitij diffinitionem & nostram in his prolepsis nō erit, secundum ueram tamen etymologiam & hic & in omnibus similibus est prolepsis.

Nec

DE FIGVRIS

Nec multum curandum est quid Grammatici triuiales dicant: cum etiam Diomedes prolepsin dicat esse, quoties id quod posterius gestum est, ante describitur, ut *Laetonia uenit littora. Verg. 1. Aene. Lauinium enim nōdū erat cum Aeneas ueniret in Italiam.*

Sit ergo prolepsis, ubicunq; totum aliquo modo praesumitur, ἀπὸ τοῦ quod est ante, ἀπὸ τοῦ sumo, dictum.

De Zeugmate.

Zeugma, est unius uerbi uel adiectiui, uiciniore respondentis, ad diuersa reductio, ad unum quidem expresse, ad alterum per supplementum, ut *coeli mouendi sunt & terra. Hic, sunt,* reducitur ad diuerso supposita uidelicet, *Coeli mouendi & terra, & cum mouendi conuenit in numero, utpote, pro pinguiore, & cum terra disconuenit quippe remotiore, & ad coeli reducitur expresse, ad terra per supplementum, subintelligitur enim terra, supple mouenda est.*

Vergilius primo Aeneido.

Hic illius arma, hic currus fuit.

Ego & uxor mea est docta, sensus est, ego supple sum doctus, & uxor est docta.

Dixi uiciniore respondentis. Nam nisi sit comparatio, uerbum uel adiectiuum, semper debet cum propinquiore conuenire, ut ego & uxor est docta, hic est, conuenit cum uxore, quia illi est propinquius. Doctus sum & uxor.

Hic doctus & sum conueniunt cum ego.

Quando est comparatio uel similitudo, uerbum uel adiectiuum conuenit cum remotiore, ut ego sicut tu sentio

Ego si-

DE FIGVRIS

ego sicut fœnum arui, Psal. i. Ego melius q̃ tu scribo.

Item per nisi: Talem filium nulla nisi tu pareret.

Tribus modis fit Zeugma.

In persona, ego & tu uiuis.

In genere, Rex & regina est irata.

In numero, ut nihil te munitissimus habendi senatus locus

nihil horum ora, uultusq; mouerūt, Cic. i. lue. in Catu.

In zeugmate quinq; oportet esse, Diuersa substantiua

ut Rex & regina, Coniunctionem, & uerbum uel adie-

ctiuum, ut irata est, & quod uerbum uiciniore responde-

at, ut Rex & regina est irata.

Coniunctio in zeugmate tam potest esse copulatiua,

coniunctiua, quam expletiua. Fit etiam per aduerbia, ut

Cubas ubi ego. Cœnas quando nos. Triplex est Zeugma.

πρὸς ζευγμα, Id est zeugma à superiori, quando poni-

tur uel uerbum uel adiectiuum, in principio, ut dormio

ego & tu.

μεσος ζευγμα, Id est zeugma à medio, quoties uerbū po-

nitur in medio, ut ego dormio & tu.

πρὸς ζευγμα, uel ὑποζευγμα, ubi uerbum ponitur in fi-

ne, ut ego & tu dormis:

Quando uerbum ad duo supposita reducitur, & cum

utroq; conuenit, est zeugma, ut dicunt, locutionis nō cō-

structionis, ut, Ioannes fuit piscator, ut Petrus.

Nihil horum ora, nihil uultus mouetur. Cicero.

Dicitur ζευγμα, quasi copulatum, à ζευνυμι uel

ζευνυω quod est copulo.

De Synthesi.

Synthesis est cum oratio cōgrua est sensu nō uoce, ut

Pars in frustra secant. Verg. i. Aenei. Gens armati.

CONSTRUCTIONIS

Fit *synthesis* in genere tantum, idq; aut *sexus* discernēdi causa, ut anser *foeta*. Auienus *Elephantus grauida*, Plautus in *Stico*.

Aut *supplementi* causa, ut *præneſte* sub ipsa, s. urbe. *Ve. 8* Centauro in magna, *ſuple* naui. libro 5. *Aeneid*.

Fit in numero tantum, ut *Turba* ruunt. *Ouid*.

Utraq; *formosæ* paridi potuere uideri. *Ouid. 1. de reme.*

Aperite aliquis *hostium*. *Terentius* in *Adelphis*.

Fit in genere & numero simul.

Vergilius, *Pars* mersi *tenuere* ratem.

Idem lib. 6, *Hic* manus ob patriā *pugnādo* uulnera *paſſi*.

Syntesis Græce dicitur ἀσυν, id est *con*, & θεωσις *positio*, quia est *compositio*, id est *constructio* facta gratia *ſignificationis*. De *Antiptosi*.

Antiptosis est *positio* casus pro casu, ut *Sermonem* quem audistis non est *meus*, id est, *sermo* non est *meus*: *Terent. in Prolo.* An *populo* ut *placerent* quas *feciſſet* *fabulas*, *fabulas* pro *fabulæ*. *Verg. 1. Aene.* *Urbem* quam *ſtatuo* *ueſtra* eſt, pro *urbs*.

Eius non *uenit* in *mentem*, pro *id*, *Aristotelis* *libri* sunt *omne* *genus* *elegantiae* *reſerri*, pro *omnis* *generis*. Sic *id* *genus*, pro *eius* *generis*. *Terent. in Andria.* *Commigrauit* *huic* *uiciniæ*, pro *in* *hanc* *uiciniā*: *quanquam* *Donatus* *illic* *huic* *uiciniæ*, *dicat* *positum* *eſſe* *aduerbialiter*. *Id* *ne* *eſtis* *autores* *mihi*, pro *eius*.

Dicitur *antiptosis* ab ἀντι id est *pro*, & πτωσις *caſus*. *Scribitur* aut πτωσις *cum* ω *magno*, quare *produci* *tur* *sicut* αὐτο πτοτορ & διπτοτορ. *Omnia* *enim* *ferme* *uerba*

DE FIGVRIS

ne uerbalia in osis scribuntur per ωμεγα, ne ομοεωσις
est similitudo, ετεροσις, id est alteratio, ταπεινωσις,
est humiliatio.

De Synecdoche.

Synecdoche est, cū id quod partis est attribuitur toti.
Aetiops albus dentes. Hic album quod solis dentibus
conuenit, toti attribuitur Aetiopi.

Per synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquam p=
rietatem significantia, item omnia uerba passiua & neu=
ralia, significantia aliquam passionem, possunt regere
accusatiuum, & interim ablatiuum, significantem locū
in quo fit passio, ut
Aeger pedes uel pedibus.

Saucius frontem uel fronte.

Vulneror pedes.

Doleo caput uel capite,

Redimitus tempora lauro. Verg. lib. 3. Aene.

Syllius.

Truncatus membra bipenni.

Duplex est Synecdoche locutionis
& constructionis.

Synecdoche locutionis est, quando pars pro toto sumi
tur, ut octo animæ fuerunt in arca Noe, id est homines.

Bibo Rhenū. Video Suollam, si solū turrim uideā. Et sy=
necdoche cōstructionis, quando adiectiuū, aut uerbū toti a=
tributū, ob partē cui cōuenit, regit partē in accusatiuo et
aliquando in ablatiuo, ut Latus humeros, & humeris.

Hæc Pœtis est frequentior quàm oratoribus.

Dicitur

Dicitur οὐκ ἐνδοξὸν ἄσυνι. con, & ἐνδοξὸν αἰ συσφ
pio, quod uidelicet totum, cum parte sua capiatur.

Finis.

ACCESSIO

AD EA QVAE CONTINEN
tur in libello de constructione octo partium
orationis. maxime ex Despauterio.
Regula oratoria de relatiuo quis.

Vando relatiuum qui, quæ, quod, præ
ponitur antecedenti, sic ut antecedens
cū eodem uerbo construatur latine, et
elegantè in eodem ponuntur casu, ut
Quas ad me dedisti literas fuerunt ele
gantes & iucundæ. Hic aut subaudi
tur nominatiuus, hoc modo, ut intelli
gas, cæ literæ fuerunt iucundæ. Quod Vergilius præpo
suit antecedens in illo uersu, Urbem quam statuo uestra
est. Ad hoc respondebimus accusatiuum pro nominatiuo
positum esse. Et apud Teren. Eunuchum quem dedisti no
bis, quas turbas dedit.

Secunda de relatiuo oratoria regula.

Quotiescunq; relatiuum qui, quæ, quod, ponitur inter ca
sus diuersorum generum, & sequens fuerit nomen apper
latiuium, poterit concordare cum utrolibet, ut uideo ani
mal qui est asinus, uel quod est asinus. Si uero sequens fu
erit nomen propriū, cum eo recordabit relatiuum, ut est
locus in carcere, quod Tullianum appellatur. Est urbs in

Brabantia, quod Louanium dicitur. De Emphasi.

Initio libelli de octo partium constructione dicitur. Nisi discretiōis aut emphasis causa, Despaunterius, Est inquit emphasis figura altiore[m] præbens intellectu[m], quam quæ uerba per seipsa declarant, Vt, ô Maria tu Christi geni-

Regula elegantie.

(trix.

Verbum substantiuum positum post duos nominatiuos diuersorum numerorū, eleganter conformatur secundo nominatiuo, ut amātū iræ amoris reintegratio est. Bona arma gladius est. Gladius bona arma sunt.

APPOSITIO.

Appositio, est substantiuorum ad eandem rem pertinentium in eodem casu positio sine medio coniunctionis, ut urbs Roma.

Appositio diuersorum numerorum.

Duobus modis substantiua in Appositione possunt esse diuersorum numerorū. Priore ubi alterū numero caret, ut, urbs Athenæ. Posteriore, ubi alterū est collectiuū. ut

E V O C A T I O.

(Romani gens ualida.

Euocatio est continua tertiæ personæ ad primā uel secundam elegans reductio, ut ego Ioannes sedeo,

Quatuor necessaria in euocatione, Persona euocans, quæ est prima uel secunda. Persona euocata, quæ est tertia. Absentia coniunctionis. Et uerbum personæ euocanti conforme.

CONCEPTIO.

Est mediata indignioris ad dignius reductio, ut Ego tuq; damus.

Quadruplex conceptio.

G

Perfec

Personarum, Generum, Numerorū, Casuum
Conceptio personarum.

Est in qua persona à persona concipitur, ut
Ego tuq; damus.

Conceptio generum.

Est in qua unum genus concipit alterum, ut
Pater & mater sunt boni.

Quæstiuncula.

Dicitur latine, calamus & papyrus sunt mali?
Despauterius uix inquit bene dicitur, Nam in conceptiōe
generum coniuncta per & uel, cum, debent significare
res animatas.

Conceptio casuum.

Est quæ fit per cum, ut ego tecum ludimus.

Conceptio numerorum.

Est ubi singulare concipitur à plurali, ut
Petrus & isti ludunt.

Quinq; necessaria in conceptione.

Dictio concipiens, Dictio concepta, Copula, Verbum uel
adiectiuum. Concordantia cum dictione concipiente.

Regula indifferentiæ.

Quotienscunq; substantiua rerum inanimatarum cu-
iuscunq; generis, coniunguntur ad adiectiuum, uel demō-
stratiuum uel relatiuum plurale, ipsum erit neutri gene-
ris, ut, calamus & papyrus sunt mala, Calceus & subu-
cula sunt detrita. Dicitur autem regula indifferentiæ, q̃
substantiua possunt sine differentia esse cuiuslibet generis

Quæstiuncula.

Quid fiet si alterum tantum substantiuorum significaret
rem inanimatā? Despauterius adhuc, inquit opinor locū

haberet regula indifferentie, ut
Berta & uestimentam eius sunt uilia.

Prolepsis.

Est attributio proprietatis tot o diuisio in suas partes,
quæ totius proprietatem uario modo continent, ut om-
nes student, hic scientiæ, ille pecuniæ, alius Veneri. Totū
est omnes, cui attribuitur proprietate student, quæ in
partibus hic, ille, alius, uario modo continetur.

Zeugma.

Est unius proprietatis ad diuersa reductio, ad unum
expresse, ad alterum intellecte, ut Carus est panis & ui-
num. Proprietas est uerbum uel adiectiuum.

Antiptosis.

Est casus pro casu positio, ut, Alienis rebus curas, di-
xit Plat. in Truculen. pro aliena res. Quæstiuncula.

Est ne hic Antiptosis? Petrus ludit. Responde.
Non est, Oportet enim ut antiptosis habeat auctoritatem
pro ratione excusante.

Antiptosis elegans apud oratores & pœtas.
Id genus homines, pro eius generis. Id ne estis autores mi-
hi? pro eius rei. Hominibus id ætatis, pro eius ætatis.
Commigravit huic uiciniam, id est in hanc uiciniam.

Synthesis.

Oratio est congrua sensu non uoce, ut populus elamant.
Hæc figura familiarior est pœtis et historicisq̃ autoribus

Synecdoche.

Est attributio partis ad aliquod totum sub proprietate
uerbi uel adiectiui, ut mulier nuda genu.

Tria in synecdoche necessaria, totū, pars, p̃prietas, id est

uerbum uel adiectiuum. Crator ab hac figura abstinent
dicit, Mulier nuda genu.

Regula de opus.

Opus ablatiuo gaudet, ut, est mihi opus libro.

De usus.

Usus pro opus. Est mihi usus libro, ueste, consilio.

Sed hoc non est ita frequens.

De quisq.

Quisq; superlatiuo eleganter iungitur, ut, pauperrimus
quisq; contemnitur, Et numero ordinali, ut Tertio quoq;
uerbo loqueris barbare. Tertio quoq; mense nos inuisit.

De quotusquisq.

Quisq; etiā postponitur. Quotus interrogatiuo, quū uo-
lumus significare quippiā à nullo, aut à paucissimis fieri.
ut, q uotusquisq; ita uiuit, i. aut nulli aut paucissimi.

Comparatiuis datur hæc.

Quò, eò hoc, quanto, tanto. Quo maior es, tanto te ge-
ras summissius. Quo quisq; ditior, eo uel hoc suprior est.

Multo.

Iungitur comparatiuis aut superlatiuis.

Est multo doctior quàm ille. Vir multo doctissimus.

Positiuo gaudet.

Valde, per, perquam, oppido, oppidoquam, sane, sanequā
nimisquā, in primis, cum primis, inter primos, præter cæ-
teros, cum paucis, inter paucos, ante alios, apprime, ad-
modum, admodumquā, mirum in modum.

Superlatiuo datur.

Quàm pro ualde, ut, Literæ tuæ fuerunt mihi quàm
gratissime.

Tenus.

Prepo-

Præpositio hæc petit genitiuū pluralem res geminas significantem, ut sto in aquis aurū tenus. Aut numero singulari carentem, ut Nuptiarum tenus soror mea collusit pueris. Alioqui uult .b'atium, ut legi hunc librum titulo tenus. Est magister nomine tenus.

De Præpositionibus quedam.

Circa & circiter.

Circa locum & tempus significat, ut circa forum.

Circa horam tertiam.

Circiter ad tempus numerumq; refertur.

plautus. Redito huc circiter meridiem. Curcius.

Multi eo bello capti circiter duo millia desyderati.

Intra & infra.

Intra ad tempus refertur, ut

Veniam intra horam, non infra horam.

Significat enim infra locum, ut, infra tectum.

Aliquando ad dignitatem refertur, ut infra dignitatē tuā est, id est, minus quā dignitatem tuam decet.

Super & supra.

Su per significat contiguum, supra uero non, ut

Sedeo super lapidem. Volat supra me auis.

In dies, in horas & c.

In dies, & in horas, id est quotidie & per singulos dies,

per singulas horas, & serè semper compatiuo aut uerbo incrementi iungitur, ut in dies doctior euadit.

Malum in horas crescit.

In dicm & in horam notant unumquemlibet diem, nō habendo rationem futuri, ut prodigus in diem uiuit.

Constructio uerbi Celo.

Celo te hanc rem. Celo tibi consilium meum.
Cicero. Bassus noster de hoc me libro celauit.

ORDO DECLARATI onis Grammatices,

Regule ordinis Grammaticæ declarationis sunt septem.

Prima regula.

Excitandi particule, ut aduerbia optandi, uocandi, demonstrandi, hortandi, & interiectiones sumunt principium in ordine declarationis grammaticæ.

Secunda.

Post hæc sequitur uocatiuus.

Tertia.

Post uocatiuum sequitur nominatiuus, à fronte uerbi reatus.

Quarta.

Post nominatiuum sequitur uerbum personale finiti modi.

Quinta.

Dictio recta sequitur dictionem regentem.

Sexta.

Declarans declarato postponitur, ut adiectiuum substantiuo. Aduerbium uerbo.

Septima.

In declaratione orationis diligenter uidendum est, an aliquid subaudiatur. Nam hoc debet suppleri, ut *Miseram me, uereor, Subauditur o uel heu.*

FINIS.

SEQUUNTUR FIGURAE dictionis & locutionis Petri Moselani.

Figura dictionis & illius partes.

Figura dictionis in prosa βαρβαρισμος barbarismus
in carmine μεταπλασμος metaplasmus dicitur.
Transformatio quaedam est unius dictionis.

Prostesis, Apheresis.

Proparalepsis, Epenthesis.

Cuius pars = Syncope, Apocope.

tās à Gram Ecstasis Systole,

maticis re = Diæresis, Epinsynalæphe.

consentur. Synalephe, Ecclipsis,

Antithesis, Metathesis.

προσθεσις Prosthesi, adpositio ad principium scilicet
dictionis uel literæ, uel syllabæ. Literæ, ut, gnatus pro
natus, dixit Teren. Syllabæ, ut tetuli pro tuli.

ἐπενθεσις Epenthesis, interpositio, cum inter primam
& ultimam dictionis syllabam adijcitur litera, ut relligio
pro religio apud Verg. Syllaba, ut, Induperator pro In-
rarator. Iuuenalis.

προπαράληψις Proparalepsis, quam præassumptionem
dixeris, eadem παραγωγή paragoge, ctsi Diomedes se-
parat, cum ad finem quidpiam accedit, ut Dicier pro di-
ci, extulit Persius.

ἀφαίρεσις Apheresis, ablatio à principio dictionis, con-
traria προσθεσις Prosthesi. Literæ, ut, Ruit omnia late,

FIGURAE DITIONIS

pro eruit, Aene. 2. Syllabæ, ut Temnere pro contemne-
re, extulit Pœta ibidem.

ΣΥΝΚΟΠΗ Syncope, Concisio, figura pla nè cōtraria επεν-
δεση penthesi, quoties ē dictionis medio aliquid excindi-
tur, ut dixti pro dixisti, Teren. Repostum pro repositum
et accessis pro accessistis, Vergilius.

ΑΠΟΚΟΠΗ Apocope, abscisio à dictionis fine uel literæ
uel syllabæ, contraria παραγωγή Paragoge. Literæ, A=
chilli pro Achillis dixit Maro. Syllabæ δω pro δωµα,
apud Homerum Odysf. A.

ΕΚΤΑΣΙΣ Ectasis, extensio syllabæ natura contractæ,
ut, Exercet Diana choros. Diana prima porrecta dixit
quum genuina ratione fuisset contrahenda.

ΣΥΣΤΟΛΗ Systole, Contractio natura protensæ, ut, Ido-
lum media breui dixit Prudentius, uir uerè prudens, non
inscitia Græcarum literarum, ut literatores clamitant,
sed in re sacra hac usus figura.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ Diæresis, diuisio unius syllabæ in duas, ut,
Aulai in medio, Aeneid. 3. pro aulæ, quo modo Lucreti-
us in libris de rerum natura genitiuos fermè semper in
prima forma extulit.

ΕΠΙΣΥΝΑΛΟΙΦΗ Episynalœphe, conglutinatio duarum
syllabarum in unam, contraria διαίρεσις diæresi, ut, Fi-
xerit æripedem ceruam, pro æripedem, Verg. Geor. 3.
ΣΥΝΑΛΟΙΦΗ Synalœphe, Deletio, cum uidelicet duabus uo-
calibus concurrentibus, prior quasi deletur, ut Cartag,
Italiam contra, Tiberinaq; longè, pro Carthago Italiam,
Aeneido. 1.

Eablipf

P. MOSELANI

Εκλιψις Echlipsis, elisio quædam uocalium cum cōsonantibus asperere concurrentium, ut, Multum ille & terris iactatus & alto. Quem uersum dum metiris, dicere oportet. Mult, ill, & ierris iactatus & alto.

Αντιθεσις Antithesis, siue commodiore uerbo αντι= σοιχον Antistæchon, cum litera pro litera ponitur. Olli subridens hominum satur atq; decorum, pro illi, Maro sua ποιησεος primo.

Μεταθεσις Metathesis, transpositio quædam literarum, ut quod Timbre dixit pœta in decimo, pro Timber In quo μεταπλασμω mirum quàm sint audaces Pœtæ Græci.

Adiiciunt quidam ex Diomede πρæαλλαγήν προθεσεω, id est immutationem præpositionum, quæ nobis non tam μεταπλασμος quàm σολοικισμου species uideri solet. Verum hoc loco memineris lector, non ubiq; metaplasmo locum esse, Imò non idem in ioculari & paruo opere licebit, quod priscis illis in iusta & sublimis argumenti pœsi condonatum est. Quare Horatianum illud semper in animo & pectore habeas. Verum opere in magno fas est obrepere somnum. Neq; statim imitandū proponas, quicquid usquam concessum inueneris.

Figura locutionis & eius partes.

Figura locutionis, ratio est quædam locutionis compositione nouata.

Cuius hæc numerantur species.

Prolepsis Zeugma.

Hypozeugis Syllepsis,

G 5

Anadiplo=

FIGURAE DITIONIS

Anadiplosis, Anaphora,
 Epanalepsis, Epizeuxis,
 Paronomasia, Schesis onomaton,
 Paræmion, Homæoteleuton,
 Homæoptoton, Polypoton,
 Irmus Endiadis,
 Hyppalage, Prosopopœia,
 Anthypophora Apostrophe,
 Climax, Polysyndeton,
 Asyndeton, Antimetabole.

προλαψίς Prolepsis, id est, præsumptio rerum sum-
 maria, quæ deinceps particulatius enarrantur, ut, Inte-
 rea reges, ingenti mole Latinus Quadrijugo inuehitur
 curru. Bigis it Farnus in albis. Vergi.

ζευγμα Zeugma, cum diuersæ clausulæ uni uerbo
 tribuuntur.

πρὸ ζευγμα.

Est triplex

μεσὸ ζευγμα,

ὑπὸ ζευγμα,

πρὸ ζευγμα Prozeugma, præiunctio, quoties uerbum
 clausulis præponitur, ut Cicero, Vicit pudorem libido: it
 morem audacia, raptionem amentia.

μεσὸ ζευγμα Meszeugma, cum in clausularum me-
 dio uerbum collocatur. Cuius speciosum exemplum ex-
 tat apud Maronem Aeneid. 3. Troiugena interpres di-
 uum, qui numina Phœbi. Qui tripodas Clarij, lauros, qui
 sydera sentis. Et uolucrum linguas, & præpetis omnia
 pennæ. Hic sentis & præcedentes & sequentes nectit cla-
 usulas.

Hypo-

P. MOSELANI.

Υποζευγμα Hypozeugma, subiunctio, cum uerbum subiungitur in fine. Cicero in Catil. Nihil ne te nocturnum praesidium palatii, nihil urbis uigiliae, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora uultusque mouerunt?

Ἰποζευξις Hypozeuxis, figura superiori contraria, cum diuersae clausulae singulis uerbis redduntur, ut Regem adit, & rei memorat nomenque genusque, Aeneid. 8. Συλλεψις Syllepsis, conglutinata conceptio, quoties diuersi numeri clausulae uno clauduntur uerbo. Vergi. in 1. Hic illius arma, hic currus fuit.

Ἀναδιπλωσις Anadiplosis, reduplicatio, cum ultima prioris uersus dictio, in sequentis principio iteratur. Maro in 10. Sequitur pulcherrimus Astur. Astur equo fides

Ἀναφορα Anaphora, relatio eiusdem uidelicet uerbi per principia plurimorum uersuum. Horatius Odarum 2. Ocium diues rogat in patienti. Ocium bello furiosa Thrace, Ocium Medipharetra decori.

Ἐπαναληψις Epanalepsis, autore Donato (nam Diomedes reclamationem) cum eadem dictio uersum & incipit & claudit, ut, Multa super Priamo rogitans, super Heatore multa, Aeneid. 1.

Ἐπιζευξις Epizeuxis, subiunctio eiusdem scilicet uerbi sine aliqua interpositione, maioris uehementiae gratia. Qua ratione ferme & superiores fiunt explicationes. Verg. in 9. Me me adsum qui feci.

Παρωνομασια Agnominatio Latine dicitur, cum iuncunda

FIGURAE LOCUTIONIS

cunda quaedam uocum fit collusio, significatu tamen diuerso. Teren. in Andria, Nam inceptum est amentium, haud amantium.

ΣΧΕΣΙΣ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ Schesis onomaton, id est nomen habitus quidam, quoties uerborum multitudo eodem copulandi habitu coaceruatur, ut hoc apud Pœtam, Marsa manu, Peligna cohors, festina uirum uis.

ΠΑΡΟΙΜΙΟΝ Parœmion, ad simile, quoties multa uerba ab eodem incipientia elemento, ex ordine collocantur, ut, O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti. Ennius, citante Prisciano libro duodecimo.

ΟΜΟΙΟΤΕΛΕΥΤΟΝ Homœoteleuton, cum similiter uel dictiones, uel sententiæ finiuntur, Ennius, ut citat Diomedes, Eos deduci, euehi, quàm deseri malui, Qua figura apud Græcos insignis est Isocrates.

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΝ Homœoptoton, cum eodem casuum tenore clausula terminatur, ut est apud Salust. Maximis ducibus, fortibus, strenuisq; ministris.

ΠΟΛΥΠΤΩΤΟΝ Polypoton, multitudo casuum uarietate distincta, ut Aeneid. 4. Littora littoribus contraria, fluctibus undas, Imprecor, arma armis, pugnent ipsi necpotes.

ΕΙΣΜΟΣ Irmus, series est orationis, eodem filo ad clausulam usq; protensa, ut, Principio cœlum, ac terras, tam posq; liquentes, lucentemq; globum lunæ, Titaniaq; astra Spiritus intus alit, Aeneid. 7.

ΕΝΔΙΑΔΙΣ Endiadis figura, cum fixum inmobile soluitur, ut, Per famam ac populum, pro, per famosum populum dixit Poeta.

Hypallage

51
P. MOSELANI

ὑπαλλαγή Hypallage, est quoties oratio conuersore
rum ordine effertur. ut, Dare clasibus austros, pro da-
re classe austris, Vergilius.

προσωποποιία Protopopœia, personarum fictio, ni-
mirum cum rebus mutis sermo tribuitur. In qua quâquâ
Poëtæ multum sibi permittunt, tamen & oratores usur-
pant. Cicero in Catilinam patriæ sermonem accomodat.

ἀνθυποφορά Anthypophora, cum tacite occurrimus
questioni, quam figuram & Poëtæ & Oratores in usu
habent, quorum exempla referre nimis hic longam esset

ἀποσιωπήσις Aposiopesis, quam Cicero reticentiam
appellat, cum per iram uel indignationem orationis par-
tem reticemus. Verg. Quos ego, sed motos præstat com-
ponere fluctos, tacet enim, puniam.

κλίμαξ Climax, interprete Tullio, gradatio, quoties
ab eo uerbo, quo sensus superior claudebatur, inferior in-
cipit, ac deinceps hoc modo quasi per gradus ascendit.
Cuius aptissimum exemplum extat apud Homerum Iliad.
B de sceptro ab Ioue in Agamemnonem usq; deducto.
Sed & Vergilius in Bucolicis. Torua leæna lupum sequi
tūr, lupus ipse capellam, & alia.

πολυσύνδετον Polysyndeton, structura multis nexa
coniunctionibus, ut Athamasq; Thoasq; Pelidesq; Neop-
tolemus, primusq; Machaon, Aeneid. 2.

ἀσύνδετον Asyndeton, superiori contraria, cum stru-
ctura uinculis caret. Abijt, excessit, euasit, erupit, Tul-
lius in Catil. Ferte citi flammæ, date uela, impellite re-
mos, Aeneidorum 4.

Antimetab.

FIGURAE LOCUTIONIS

Ἀντιμεταβολή, Antimetabole, apud quosdam inter
figuras refertur, quam Latine contra mutationem uer-
tere posses, ut, non uiuo ut edam, sed edo ut uiuam, in-
quit Cato, Reliquæ figuræ, quas Fabius ex multis Græ-
cis curiose satis conuertit, in præsentiarum adscribere nō
est animus, partim quòd Grammaticum artificium
excedant, partim quòd insigniores cenge-
rere tantum nostrum est insti-
tutum.

FINIS.

CRACOVIAE.

In Officina Hieronymi Schar-
ffenbergii, Anno

1554.

10
2
1
2
1
10

